POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXVI. - BROJ 9-10

S A D R Ž A J

Petar Grgec: Razmatranja o katoličkoj književnosti. — *Želimir K. Gumhalter:* S danima tihim. — *Pantonius Vitalisco:* Ribarev matrun. — *Jeronim Korner:* Iscijepljenje. — *Dr H. Bošković:* Bl. Albert Veliki. — *Vladimir Vrana:* Večeri. — *Ivo D. Balentović:* Uskrsno jutro. — *Ivo Horvat:* Herman Bahr. — *Herman Bahr:* O, mensch! (Ulomak iz romana). — *Stjepan Banek:* U suton. — *Ivo D. Balentović:* Kopači nadničari. — *Dr H. Bošković:* O. P. Filosofija umjetnosti. (II. Pojam ljepote). — *Milivoj Bakarčić:* Žalosni dan. — *Petar Kreml:* Jutro. — *Vjekoslav Zirdum:* U procesiji. — *Z. K. Gumhalter:* Brat. — *Želimir Andrijanić:* Priča o njivama. — *Danilo Čović:* Moja radost. — *Želimir K. Gumhalter:* Jutro. — *I. V. Mlinarić:* Gorice. — *Ivo D. Balentović:* Bijeli trag. — *V. —:* U osvit proljeća. — *D. Čović:* Razdrto srce. — *Ž. K. Gumhalter:* Večernji mir. — *Feuilleton.* H.: Bol na otoku Braču. — I. L.: Ferijalni tečaj hrvatskog katoličkog narodnog đaštva. — Knjige i listovi. — Likovni pregled. — Ideje i pokreti. — Socijalno-gospodarski pregled. — Kazalište i umjetnost. — Glazbeni pregled. — Đački svijet. — Iz Uredništva: *Slike:* Ernest Barlach: Lebdeći čovjek. — Bol na Braču: Dominikanski samostan. — Mies van der Rohe: Kućni blok u naselju Weissenhof, Stuttgart (1927). — Herman Bahr. — Nova zgrada katoličkog sveučilišta u Pekingu. — Centralni dio nove zgrade katoličkog sveučilišta u Pekingu. — Bol na otoku Braču. — Jedan pogled na Bol. — Lovis Corinth: Autoportret. — Rudolf Belling: Glava u Messingu. — Hugo Lederer: Stresemann.

IZ UREDNIŠTVA

HRVOJE BILOGORSKI. Tvoja crtica »Konac mladog života« više je filozofske naravi. Misli su naivne i u mnogomu netačne. Inače Ti zahvaljujem, da si me se već dva puta sjetio suradnjom. Molim Te, da nastaviš sa šiljanjem, jer znam, da imaš boljih stvari. Što se tiče onog prvog zajedničkog pisma nisam mogao na nj odmah odgovoriti radi prezaposlenosti; svakako stvar premalo ozbiljna, da bi zavrijedila bilo kakvo uzrujavanje s bilo čije strane. Najbolje je da se stvar odmah izgladi. Nesporazumak je u svemu tome.

MIŠKO ZOVKO — DONJE BRDO. Stvari zasad nijesu najbolje. Ipak imaš talenta. Javi mi se opet. Čitaj suvremenije pjesnike. Dobro bi ti došao Izidor Poljak i Đuro Sudeta. Kad napišeš više stvari izaberi nekoliko njih, koje ti se čine najbolje, pa mi ih pošalji. Srdačan pozdrav.

SLAVO MANIN. Imaš smisla za pravilnu i smirenu formu. To me je ponukalo, da ne uvrstim od priposlanih stvari ništa u tvom interesu. Mislim, da imaš mnogo boljih stvari. Očekujem nove pošiljke, koje će nadam se, biti, uspjelije i bez početničkih karakteristika. I u ovim pjesmama ima vrlo malo početničkih karakteristika, te bi ih s te strane mogao mirne duše uvrstiti u »Luč«. Međutim odgađam zbog gornjih i nekih drugih razloga. Pokušaj intonirati nešto vedrije. Pozdrav.

NUIĆ PETAR. Š. B. Stvar donosim rad, neke svježine, koja se osjeća, i koja ostaje, kad se pjesma u cjelini pročita. Inače je stvar s formalne strane prilično nedostatna. Pazi na formu! Pozdrav.

STJ. P. ZAGREB. Lijepo je da šalješ suradnju. Bilo bi dobro, da se javiš punim imenom. To zasad ne smeta, jer je pjesma odveć početnička da bi mogla u štampu. Kad mi drugi put budeš slao suradnju potpiši se punim imenom, da znam s kim imam posla.

UPRAVA: Zagreb, Trenkova 1. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Trenkova ul. 1. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Lendić. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2, Vlasnik: Dr M. Maričić.
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara Rajmund Sušin, Maksimirska 47.)

TEHNIČKE NOVOSTI

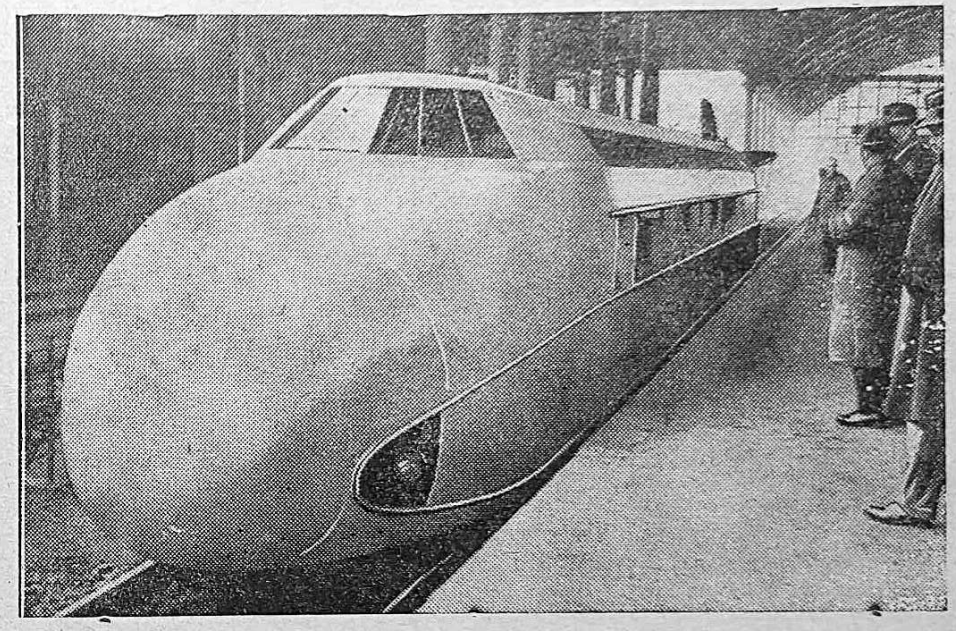

Zepelin na tračnicama (Kruckenberg, 1931)

»ZEPPELIN NA TRAČNICAMA« — TEHNIČKI PLAGIJAT? Koncem prošlog stoljeća konstruirao je Kurt Wiesinger, sada profesor na Visokoj tehničkoj školi u Zürichu zapravo prvi »Zeppelin na tračnicama«, koji je sada naročito aktuelan povodom nove konstrukcije i uspjeha ing. Kruckenberga. Međutim ovom zgodom povedena je diskusija o mogućoj temi: Zeppelin na tračnicama — tehnički plagijat.

God. 1909. konstruirao je prof. Wiesinger viseća kola, koja su tjerana po tračnicama aeroplanskim propelerima. God. 1920. dao je isti Wiesinger detaljan plan za gradnju »Zeppelina« na običnim željezničkim tračnicama. Đugački vagoni novoga brzog vlaka već su imali liniju, koja je odgovarala zahtjevima aeromehanike i strujanju uzduha uz krute tvorevine, koje se gibaju kroz uzduh. Oblik vagona imao je biti izgrađen po principu najmanjega otpora i najmanjega trenja. God. 1921. stupio je Wiesinger u pregovore s raznim njemačkim velikim tvornicama, da provedu ovaj njegov plan. Na 21. siječnja 1923. saopćio je firmi Schütte-Lanz u Manheimu, da mu je uspjelo napraviti kola, koja će imati brzinu od 360 km na sat. No tada je momentano Schütte bio u Americi, pa je njegov zastupnik ing. Franz Kruckenberg dobio uvid u Wiesingerove planove i detaljan ekspose. Na 1. ožujka 1923. pisao je ing. Kruckenberg prof. Wiesingeru, iza kako je imao u rukama njegov materijal za patentiranje novoga plana, da se ne može »radi vlastitih poslova« baviti njegovim »interesantnim planovima«. Ujedno mu je preporučio da pokuša sreću u Americi, gdje će se valjda naći netko, koji bi htio izvesti njegov plan.

Najnovija konstrukcija ing. Kruckenberga pokazuje velike »rodbinske sličnosti« sa ranijim planovima prof. Wiesingera, tako da je veza upravo skoro 100%-tna. O tome nas uostalom lako može uvjeriti i sam navedeni historijat. Ing. Kruckenberg je u zadnje vrijeme napisao i cio niz članaka i referata o »Zeppelinu na tračnicama«, ali nigdje niti s jednom riječju ne spominje upravo velike zasluge samoga prof. Wiesingera. Napisao je i jedan članak sa naslovom »Problem brzine — kulturni problem«. Tu ima i ova lapidarna rečenica: »Razborito iskorišćavanje tuđih sila sve to više oslobađa unutarnje čovječje snage, a to je samo na dobro našemu duhu.«

Čitatelj će sam lako moći prosuditi kako se upravo ova rečenica može primijeniti kod razvoja pitanja popularnog »Zeppelina na tračnicama«. Tu ona ima jednu istinsku interpretaciju.

Donosimo sliku ovih Kruckenbergovih kola na kolodvoru u Hannoveru. Na jednom dijelu željezničke pruge vršeni su pokusi s ovim »saobraćajnim sredstvom budućnosti« pa su s ob-

zirom na brzinu, postignuti vrlo dobri rezultati. Nemamo još podataka o ekonomičnosti ove brzine, ali mislimo, da će ova kola stavljati velike zahtjeve i na gradnju pruge i na pogon. Dosegnuta je već brzina od preko 200 km na sat. Imali smo već zgode gledati i slušati ovo vozilo u ton-filmskim žurnalima »Fox Movietone News«. Već smo se i vozili u tim kolima i gledali vani, ali — kroz objektiv filmske kamere.

Kola su duga 25,5 m, a unutra ima mjesta za 40 putnika. Na stražnjem dijelu nalazi se benzinski aeroplanski motor marke »B. M. W.« od 500 HP, koji vrti propeler sa četiri krila. Propeler svojom vrtnjom stavlja u pokret cijela kola — tiska ih pred sobom. Osovine nisu dakle u vezi sa motorom, nego se slobodno vrte na kugličnim ležajevima. U vezi s motorom je samo naprava za kočenje i naglije zaustavljanje.

Ovaj Kruckenbergov uspjeh je dao povoda diskusijama o novom saobraćajuom sredstvu budućnosti. U stručnoj literatiru se puno ne oduševljavaju za velike reforme, jer se ne može prekinuti s dosadašnjim na pr. željezničkim a i zračnim saobraćajem, koji je već dobro usavršen. Izgleda, da je po srijedi i pitanje ekonomičnosti ovakove vožnje. Svakako barem za sada, neće ovaj uspjeh dovesti do nikakovih znatnijih promjena.

D. U.

RADIO

Uređuje: Radio-tehnika, Zagreb, Strossmayerov Trg 8.

O ANTENI I ZEMLJI

Svatko nije u mogućnosti da nabavi radio-aparat, koji prima stanice bez vanjske antene. U većini slučajeva morat će se zadovoljiti sa manjim aparatom, kojemu je vanjska antena potrebna.

Mali aparat s dobrom vanjskom antenom vrijedi isto kao i veliki bez iste, a o dobroj anteni zavisi prema tome i dobra funkcija aparata, stoga se ispravnoj postavi antene imade posvetiti mnogo pažnje.

Visoka se antena sastoji iz cca. 30 m dugog bakrenog užeta, koje vodi iz kuće u kojem je radio-aparat montiran, do nekog visokog uporišta kao n. pr. dimnjak druge kuće, drveni stup ili drugo. Ovaj horizontalni dio antene izoliran je specijalnim izolatorima u obliku jajeta od postojećih uporišta. Od sredine ili sa jednog kraja antene odvodi se vertikalni krak do radio-aparata. Provod kroz zid mora biti dobro izoliran, te se i tu u tu svrhu upotrebljavaju štapovi iz izolovajućih materijala.

Ako je antena s jedne strane montirana na drvo, ne smije se ista čvrsto vezati za drvo nego samo preko koluture, jer se drvo njiše, te bi se visina antene prema zemlji svaki čas mijenjala, što opet utiče na stabilnost prijema. Osim toga postoji opasnost, da bi uže puklo. Uže preko koluture najbolje se napinje sa utegom od 5-10 kg. Ova se metoda može upotrjebiti i kod čvrstih uporišta, te je u tom slučaju antena najbolje napeta.

Naša slika br. 1 pokazuje ovakvu jednu antenu sa drvenim stupom i koluturom. Slika br. 2. pokazuje kao uporište drvo također prema gornjoj metodi sa koluturom.

Drveni stup nosi na koncu kapu od lima, koja štiti vršak stupa od truleži. Limena kapica imade se dobro spojiti sa zemljom, a stup imade se u visini razine zemlje karbonizirati ili na koji drugi način zaštititi od truleža.

Svaka vanjska antena mora bezuvjetno biti zaštićena protiv groma, u koju se svrhu upotrebljavaju specijalni preklopnici. Ovaj preklopnik spaja antenu sa zemljom, ako se radio aparat ne rabi, naročito za slučaj nevremena ili pak spaja antenu sa aparatom kada se želi imati prijem.

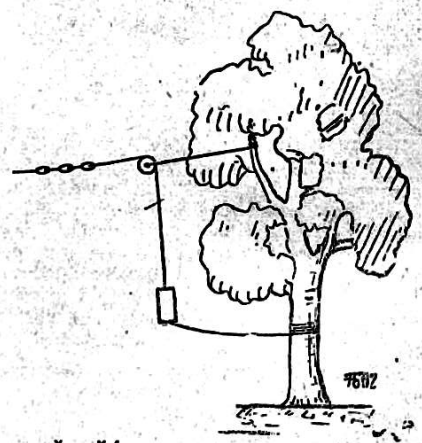

PRIČVRŠĆENJE ANTENE NA STABLO

Uz običan priklopnik dobro je montirati i automatski preklopnik, koji djeluje i za slučaj ako je zaboravljeno spojiti antenu sa zemljom. Nadalje zaštićuje automatski gromoštitnik antenu od raznih velikih napetosti, koji se pojavljaju naročito ljeti kod velikih sparina. — Automatski gromoštitnik koji je u vezi sa cijevi napunjenom nekim plemenitim plinovima, odvodi u zemlju već napone od preko 100 volta.

Kod današnjih jakih stanica dovoljno je jednostruka antena. Višestruke antene nijesu potrebne, stoje samo mnogo više novaca, a kod toga nijesiu niti tako selektivne kao jednostruke antene.

LUČ

KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE

G. XXVI. ZAGREB, LIPANJ 1931. BROJ 9-10.

RAZMATRANJA O KATOLIČKOJ KNJIŽEVNOSTI

Tko shvaća beletrističko stvaranje mehanički i deterministički, taj mora u najdaljoj konsekvenciji da porekne mogućnost svakoga pjesničkoga odgoja i usavršivanja pjesničke sposobnosti. Po njegovu se shvaćanju »intuicije« nameću pjesniku same od sebe, onako otprilike kao sanje u snu. Tu se onda ne može govoriti ni o kakvom reguliranju pjesničkih slika i čuvstava. Čini, na koje bi nas potaknula beletristika, bili bi slični činima somnambuliste, koji ne može biti pozvan na odgovornost za ono, što radi u somnambulističkom stanju.

Takvo se shvaćanje beletristike protivi našoj svijesti i praksi svih vremena.

Starim Grcima i Rimljanima nije ni izdaleka pala na pamet misao, da se pjesnička sposobnost ne bi dala odgajati. Jest, Rimljani su poznavali poslovicu: Poeta nascitur. Ali oni su ujedno držali, da i za pjesnika vrijedi pravilo: Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit. Odgajanju pjesničke sposobnosti posvećivali su rimski odgojitelji u svojim školama veliku pažnju. Posljedice su takvoga odgoja bile vrlo lijepe. Nijesu doduše ni stari narodi mogli stvoriti znamenite pjesnike od onih pojedinaca, u kojih je pjesnička žica bila oskudna. Ali u koga je ta žica bila od prirode razvijena, taj je sistematskim odgojem dolazio do još većih uspjeha. Vergilije možda nije po prirodi bio darovitiji od Enija, ali ga je ipak ostavio daleko iza sebe radi dubljeg odgoja i svestranije obrazovanosti.

Dakako, Rimljani su i Grci formulirali pjesničko odgajanje u prvom redu kao učenje gramatike, stilistike i retorike. Ipak iz toga ne slijedi, da oni nijesu mislili i na sistematsko usavršivanje same pjesničke sposobnosti. U prosuđivanju stilističke, retorske i gramatičke vještine stari su učitelji imali pred očima i pjesničku darovitost ne samo onih pjesnika, kojih su djela proučavali kao školsku građu, nego i svojih učenika.

Stopama starih rimskih i grčkih odgojitelja stupaju donekle i današnje škole. Kult je pjesnika danas kod školske omladine veći nego u stara vremena. Pjesnici se više proučavaju nego na pr. povjesnici, govornici i filozofi. Zato današnja školska omladina može razmjerno dosta lako da nauči tehniku sastavljanja najobičnijih pjesničkih vrsta. No i tu se opažaju kod mnogih književničkih početnika dosta veliki nedostaci. Neki ne znadu ni običnih stilističkih i pravopisnih pravila, a o dubljem proučavanju jezika nema ni govora. Provincijalizmi zatrpavaju slog kao korov zapuštenu njivu, a jezični inventar znade biti do krajnosti siromašan. Možda se u tom očituje donekle i reakcija protiv starih književnih kritika, koji su često promatrali

pjesnička djela samo s filologijske strane. Tu bi se onda ovakvoj reakciji morala priznati i neka opravdanost, ali samo do one granice, dok ona ne prelazi u preziranje samoga jezika. Poznavanje jezika u beletristici nije sve, ali tko nije toga postigao, taj nije prešao još ni prve stepenice pjesničkoga razvoja.

Proučavanje je jezika velika briga svih većih beletrista. Ne trebamo ići u tuđinu pa da se pozivamo na Shakespearea, Manzonija, Claudela. Svi naši pjesnici koji su postigli veće uspjehe, išli su za tim, da im rječnik bude što pravilniji, čistiji i obilatiji. Mažuranić, Preradović, Šenoa, Kranjčević, Nazor — svi su ti rado uzimali u ruke rječnik ili su bilježili brižno svaku novu riječ, svaku frazu, koju su čuli u narodu i za koju su mislili, da bi njome mogli obogatiti našu sposobnost izricanja svijesnih doživljaja. Tko ne poznaje dobro duha narodnoga jezika, njegovi će književni proizvodi mnogo štetovati, pa makar bili pisani najvećim elanom i inteligencijom. To se vidi na primjer u člancima i govorima biskupa Strossmayera. On je zacijelo i po golemom književničkom i govorničkom talentu pripadao među prve svjetske ličnosti, ali kad čitamo njegove hrvatske govore i članke, ne možemo se radi latinske gradnje njegovih rečenica i perioda oteti i nekomu dojmu neprirodnosti i jezične nategnutosti.

I drugi su stepen pjesničkoga odgoja poznavali već stari narodi, naime odgoj mašte. Horacije je u svojoj »Pjesničkoj umjetnosti« reproducirao tek malen dio pravila starih učitelja o dobru ukusu i o vjerojatnosti pjesničkih likova. Novo je doba pošlo tu mnogo dalje. Psihologija je u stanju da dosta točno razjasni tobožnji misterij pjesničkoga stvaranja. Radi se ponajprije o kombinatornoj sposobnosti mašte, koja može da rastavlja predodžbe u elemente i skupine i da od njih stvara nešto novo. Pjesnička bi se pedagogija imala starati među ostalim i za to, da toj unutrašnjoj vatri pribavi što više i što boljega goriva.

Sposobnost mašte ne ograničuje se samo na tako zvano »prirodno« ili pasivno maštanje, kod kojega se predodžbeni elementi sastavljaju sami od sebe u nove tvorevine. Veći dio pjesničkoga kombiniranja zbiva se promišljeno, pod vodstvom razuma i volje. Poput kipara mora i pjesnik svoje likove modelirati. Spontanost u nizanju pjesničkih slika ne znači pasivnost, nego lakoću i vjerojatnost, a tu je sudac i vođa razum. Da li je u koga od prirode veća ili manja kombinatorna sposobnost mašte, to ne ovisi o našoj volji; ali o nama ovisi, da maštu pod utjecajem drugih ili samoodgojem razvijemo do većega stupnja savršenstva i da je sačuvamo od jednoličnosti i kombinacijske neprirodnosti. Pjesnici su često tako zabavljeni neprestanim vježbanjem mašte, da postaju gotovo nesposobni za svakidašnji život. Koliko napora, i to svijesna i promišljena napora, mora pjesnik svladati u svojem stvaralačkom radu, to je najbolje prikazao u nas Narcis Jenko svojim feljtonom »Trudovi«.

Nije starim estetičarima bilo nepoznato ni odgajanje pjesničkih čuvstava i raspoloženja, koja također moramo ubrajati u bitne konstitutivne oznake pjesničkoga stvaranja. Već je Aristotel udario temelje nauci o komičnom i tragičnom. Kasniji su estetičari još i proširili klasifikaciju pjesničkih raspoloženja. Oni su doduše bili ponešto jednostrani, jer su elemente komike, tragike, milоćuća i drugih umjetničkih stanja tražili samo u vanjskim predmetima, a psihičko su unutrašnje doživljavanje kod toga zanemarili. Noviji su tumači pjesništva s pravom svratili veću pažnju i na duševne procese

kod doživljavanja uzvišenoga komičnoga, tragičnoga, dražesnoga itd., ali su upali u drugu jednostranost, jer su zanemarili objekte umjetničkoga doživljavanja, a uz to su do užasa osiromašili ljestvicu pjesničkih osjećajnih kategorija. Mlatili su do dosade po »intuiciji«, »emociji« i čuvstvenoj »dinamici«, a nijesu opazili kod svojih miljenika upravo nesnošljive monotonije raspoloženja.

ERNEST BARLACH: LEBDEĆI ČOVJEK

Među najveće pjesnike svih vremena ide svakako Shakespeare. On je velik ne samo u plastici, nego i u raznolikosti pjesničkih ugođaja. On umije da se uživi u tugu i u humor, umije da bude ironičan i prostodušan, duhovit i dubokouman. Kako li su siromašni prema njemu mnogi miljenici sadašnjega vremena! Uzmimo za primjer našega Krležu, koji se bez sumnje odlikuje neobičnom književničkom darovitošću. U svim njegovim beletrističkim djelima osjećamo isto duševno raspoloženje. Svuda ista mrka psovačka gesta, svuda isti depresivni pesimizam, svuda ista neotmjena srdžba. Istina, čovjek bi se pretvarao, kad bi se gradio drugačijim, nego što je njegov temperamenat. Ali i u granicama svojega temperamenta može pjesnik da udari

u vrlo raznolike ugođajne žice. Danas naša kritika ne mari mnogo za raznolikost ugođaja, zato i pjesnici i drugi umjetnici padaju u monotoniju raspoloženja. Primjer je za to ne samo Krleža, nego i Meštrović, Nazor, Kosor i mnogi drugi. Zgodnom metodom u javnoj kritici i u samoodgoju može se ukloniti ili umanjiti i taj nedostatak.

Vrhovni vođa kod pjesničkoga stvaranja nije ipak ni mašta ni osjećanje, nego razum. Znademo, da su unatoč bujnoj mašti i eruptivnu osjećanju neka beletristička djela slaba ili tek osrednja. Uzmimo za primjer Kovačićeva »Fiškala«, a donekle i roman »U registraturi« od istoga pisca. Kovačić je imao izvanrednu kombinatornu fantaziju i plameno osjećanje. Ali on nije umio ekonomski upotrebljavati svoj silni talenat. Znamo i razlog, zašto nije umio: njegovi romani i malne sva njegova djela nemaju nikakve osobite kompozicije. No o čem je ovisna dobra kompozicija? Zar o samoj mašti, zar o samom čuvstvovanju? Ni mašta ni čuvstvovanje ne će nas naučiti, koje ćemo »plodne momente« opisati u kojoj pripovijesti, ili kako ćemo svu plastiku grupirati oko jednoga središta naše pažnje, ili kako ćemo u romanu sve niti različitih događaja povezati u jednu cjelinu. Tu je potrebita povrh mašte i čuvstvovanja isto onakva konstruktivna inteligencija, kakva se traži od graditelja komplicirana stroja ili komplicirane zgrade. Smiješno bi bilo tvrditi, da čovjek može biti graditelj velikih zgrada i strojeva bez razumske obrazovanosti, a isto tako znamo, da i za uspješno svladavanje beletrističke kompozicije mora pjesnik imati uvježban i izoštren um.

Pjesničke slike i raspoloženja ne prenosi beletrista u našu dušu neposredno. On nije slikar ni filmski umjetnik, da bi mogao odmah djelovati na naš vid. Njegove slike i raspoloženja dolaze u našu svijest najprije u obliku sudova, dakle u obliku mišljenja, a ne u obliku direktnih osjetilnih zorova. Najprije moramo razumski upoznati beletristički niz asocijacija, moramo upoznati, recimo, uzvišeno, tragično, komično ili dražesno, i to stvara u nama čuvstvo divljenja, samilosti, smijeha, miline. Na temelju toga dolazimo do estetskog užitka. Zato je razumljivo, da ne može biti dobar beletrista, tko nije oštrouman mislilac. S druge strane istina je i to, da svaki oštrouman mislilac ne mora biti ujedno dobar beletrista. Pjesnička se raspoloženja i pjesničke slike mogu preliti u dušu drugoga potpuno adekvatno samo onda, ako pjesnik stvaralac znade svoje vizije pretvoriti u adekvatne logične sudove i zaključke. Prema tome pjesnička pedagogija mora pored poznavanja jezika, gibljivosti mašte i raznolikosti raspoloženja postaviti sebi kao cilj i oštrenje razumske dijalektične sposobnosti.

Svi kritici, pa i oni, koji se pozivaju na načelo »l' art pour l' art«, traže od beletrista što veću inteligenciju. Oni traže ponajprije, da beletristi imadu što izoštreniju sposobnost opažanja. Sama bi mašta bila slijepa za vršenje te zadaće. Opažanjem može upravljati prema promišljenoj svrsi jedino razum. Mašta daje građu, a razum je prosuđuje i razređuje. Mašti su sve karakteristike plastičnih likova jednake, a razum odabire i ističe ono, što najjasnije obilježuje osobe, stvari, doživljaje i događaje. Dar se opažanja ne smije ograničavati samo na osobine pojedinih likova. Od darovita se beletriste traži, da može uhvatiti fizionomije i kretnje cijelih epoha, naroda i država. Tko hoće uspješno riješiti takav zadatak, taj mora pored prirođene inteligencije imati i veliku obrazovanost. Na taj način nastaju Dantei, Shakespeari, Colome, Dostojevski. Beletrista svestrano izoštrena pjesničkoga talenta osjećat će uvijek potrebe svojega doba te će u svojim djelima živjeti s njima i

boriti se za njih. Borit će se za njih dakako na svoj način potresajući dušu svojih čitalaca jasnom plastikom i neodoljivim čuvstvima.

Čime se dakle konkretno razlikuje katolički beletrista od svojih drugova, koji ispovijedaju drugi nazor o svijetu?

Evo, čime!

I katolički će se i nekatolički beletristi starati za to, da što bolje znadu jezik, da imadu što savršeniju sposobnost plastičnog modeliranja pojedinaca i grupa, da imadu što pruživiji i opsežniji senzibilitet i da svoju inteligenciju ojačaju što većom obrazovanošću. Ali kod umjetničkoga stvaranja razlika će se očitovati već i kod samog izbora građe, a pogotovu kod obradbe te građe.

Psihički asocijativni centar katoličkoga pjesnika bit će u mnogom pogledu različit od psihičkog asocijativnog centra protivnika katolicizma. Kod protivnika katolicizma ne vidimo redovito nikakva interesa za neizrecivu mnogolikost vjerskih manifestacija, a katolički će pjesnik baš tomu posvetiti glavnu pažnju. Kod protivnika katolicizma bit će mašta natrpana likovima neobuzdane osvete, bezobzirna užitka i tupe savjesti, a katolički će pjesnik svojim darom opažanja sakupljati najradije ljude s razvijenom ljubavlju prema Bogu i bližnjemu. Što je kod jednoga u žarištu svijesti kao najmiliji njegov duševni sadržaj, to se u drugoga ne će nalaziti možda ni u podsvijesti.

Imade kritika, koji u nepoznavanju temeljnih pravila psihologije pišu, da beletrista prenosi svoje plastične likove u dušu čitalaca »objektivno«, a pod tom objektivnošću razumijevaju čuvstvenu indiferentnost prema tvorevinama pjesničke mašte. No takve »objektivnosti« nema ni u beletristici ni u ostalim umjetnostima. Takva bi »objektivnost« bila contradictio in adiecto. Beletrista mora uz svoje likove vezati uvijek nekakva čuvstva, jer inače ne bi bio umjetnik. Kad pogledamo odnošaj između tih čuvstava i plastičnih likova, tada se otvara još veći jaz između katoličkog i protukatoličkog beletriste. Što kod jednoga izaziva bol, tomu se drugi katkada smije. Što je jednomu uzvišeno, to je drugomu ogavno ili komično. Grijeh, milost Božja, spasenje, stradanje u životu, slava, nezahvalnost, gubitak nevinosti, umiranje bez pokajanja izazivat će kod jednoga jedne asocijacije, a kod drugoga druge. Jedan će govoriti o kletvi sa zgražanjem u duši, a drugi će je reproducirati kao dokaz osobite duševne snage. Jednomu će samoubijstvo i ubijstvo biti strahoviti grijesi, protiv kojih će se boriti sva njegova duša, a drugomu će to biti najprirodniji završetak života. I same pojave u prirodi ne će govoriti jednomu i drugomu uvijek istim jezikom. Različiti nazori o svijetu, koliko »prijeđu u krv« njihovim nosiocima, moraju dosljedno mijenjati procjembenu ljestvicu ljudskih i prirodnih vrijednosti na svim područjima, pa i u beletristici. Podudarati se može ta ljestvica samo onoliko, koliko se podudaraju ti nazori o svijetu.

Na što dakle mora katolički pjesnik naročito paziti kod svojega odgoja?

Njegova je dužnost, da pored običnog izoštrivanja mašte, osjećajnosti i inteligencije odgaja svoj senzibilitet tako, da svim svojim pjesničkim likovima daje onu vrijednost, koju oni imadu u kršćanskom vrijednosnom sistemu. Beletrista mora ići za tim, da čitalac prikazanu vrijednost ne samo upozna, nego i osjeti. A budući da nitko ne može dati ono, čega sam nema, potrebito je, da se taj osjećaj stvori najprije u duši beletriste. Više puta to nije lagana stvar. Opreku između »zakona uma« i »zakona udova« priznavao je u sebi i sam sv. Pavao. Zato ako drugi kršćani moraju da dođu do harmonijskog razvoja svoje unutrašnjosti borbom i askezom, onda se u askezi mo-

raju vježbati pogotovu kršćanski beletristi. Oni ne smiju služiti nikakvoj prideriji ni nategnutoj tendenciji. Njihove riječi, njihovi likovi moraju potjecati iz »punine srca«. Ali ako im ljudi nježnije savjesti prigovore, da su u svojem stvaranju previše drastični, ne treba to odmah pripisati prideriji. Katolički beletrista mora i sam ići za tim, da razvije u sebi što jače duhovnoga čovjeka, koji će kod obrađivanja svake teme i situacije postupati tankoćutno, a pored toga mora se uživljavati u dušu baš onih osoba, koje su napredovale na putu kršćanskoga duhovnoga života. Na taj će način ostati uvijek fin, delikatan, otmjen i dobar.

Beletrista djeluje u svojim djelima na čitaoca ne samo maštom, osjećanjem i inteligencijom, nego i snažnom voljom. Stil je čovjek t. j. u prvom redu karakter. Ako su drugi uvjeti ispunjeni, onda se stvaranjem snažna karaktera stvara još snažniji stil. Borba dakle za ostvarenje kršćanskog ideala u sebi i u drugima mora da donosi beletristici na svim stranama veliku korist. Kršćanski pjesnik mora ići za harmonijom mašte, čuvstava, inteligencije i moralne ličnosti. Obično je teško i gotovo nemoguće, da to postigne pojedinac bez potpore drugih. Snažan kršćanski pjesnik može se razviti istom u jednom snažnom pokretu, i to pokretu, koji je svestran te zadire u sve komponente života.

Činilo bi se u prvi mah, da su se nekršćanski književni smjerovi rodili iz samih artističkih osobina umjetnosti. No kad malo točnije istražujemo, otkrit ćemo, da je dublji korijen takvim smjerovima u kojem filozofijskom sistemu ili u kojem praktičnom životnom idealu. Futurizam se rodio iz evolucijske nauke o čovjeku i iz materijalističkog ideala progresizma. Mnogi drugi smjerovi, kao na pr. dadaizam, zenitizam, a donekle i ekspresionizam vuku podrijetlo iz filozofijskoga imanentizma i skepticizma. Istina, katolički pjesnici mogu neke osobine poprimiti i od tih smjerova. No ako to poprimanje zalazi predaleko, onda katolički književnik s jedne strane često gubi svaku originalnost, a s druge strane prihvaća više puta i takav način čuvstvenog i misaonog reagiranja, koje ruši, i same osnove, ili barem neke vrlo važne osobine katoličkog mentaliteta i senzibiliteta. Pjesništvo dakako nije filozofija ni moralka, ali njegovo korijenje mora u daljoj konsekvenciji crpsti svoju hranu i iz naučnog strujanja kao i iz praktičnih težnja života.

PETAR GRGEC.

BOL NA BRAČU: DOMINIKANSKI SAMOSTAN

S DANIMA TIHIM

I.

Dolazi često do mene lepršavi zrak ptica
U kom mi se one tiho, tiho smiju
Jer ja volim tako tihe, tihe dane
O ja želim živjet u danima tihim.

Oni su tako mezimci dragi,
A tko ih to čuva da ne trpe boli?
— O dani mira, o dani novoga života,
Ja živim samo za čas dolaska vašeg.

Potecite često, često k meni potecite,
Kroz široko ravno polje...
Zašumite lišćem zelene prolistane gore,
Primite čar dragih gostiju!

Dignite vjetrovi presnažno more,
Na kojem dah njihovi spava.
Skršite buru u njezinom bijesu
I srce joj dajte mirno.

II.

Ja želim vedre i krasne dane,
I živjet ću u danima tihim,
O, dani mira, o dani novoga života,
U vam ću postat dobar i sretan.

Tu sjenke tame ne okružuju sjetu
Što se uvlači tugom osmijana
U srca crna — o moje neće biti tako,
Kucaji će srca biti nadom osnaženi.

Sa danima tihog mira i toploga
I žutom sjenom sunčanoga neba
Ljudima ću se osmjehnut smireno
Pustivši spone polomljene i prošle.

Tebi...

Projecat će glas strune i vedar.
Prag naše kućice će blagoslov osijat.
Čežnja će draga slobodno se vijat
Grlit ćemo braću kraja zavičajnih.

ŽELIMIR K. GUMHALTER.

RIBAREV MATRUN

Dr. Zvonko Zvončić imao je svoju ordinaciju u Zvonimirovoj ulici. Bio je nadasve pametan i savjestan, zato mu se poštovani trbušić nešto bio ispupčio, no to ga nije smetalo u njegovom važnom poslu. Svi su ga u mjestu poštivali pa ga je načelnik znao kadkad pozvati na čašicu.

Jednog lijepog sunčanog dana uđe u ordinaciju dra Zvončića neki ribar, držeći u ruci okruglu košaru sa nekoliko riba. Ušao je a da nije pokucao, kako se to pristoji.

— Izvolite sjesti u čekaonici — skoro srdito reče dr Zvončić začuđenom ribaru i pokaže mu rukom na vrata čekaonice.

— Da, ali... ali mene jako, jako boli. Ajme mene, kako me grize — zbunjeno će ribar uhvativši se za trbuh. — Ja i onako dobro ne stojim, molim Vas mene strašno boli — nastavio je ribar uzdišući.

— Pa Vi ne trebate stajati, Vi samo sjednite — odgovori nesmiljeno dr. Zvončić, misleći, da ribar ne može stajati. No ribar je time samo htio, da kaže, da mu nije dobro i da nije nešto u redu.

Nije bilo druge, već ribar pod oštrim pogledom dra. Zvončića, okrene natrag čelom i pođe u čekaonicu gunkajući nevoljko:

— Alaj su nesmiljeni ljudi ovdje!

U to uđe u čekaonicu jedna gospođa i opazivši ribara samo kimne glavom i nešto promumlja, valjda pozdrav.

— A dobar dan — odzdravi ribar i primi se ponovno za bolno mjesto.

Najednom kroz vrata ordinacije proviri glava dra. Zvončića:

— Izvolite gospođo!

Gospođa uđe bez promišljanja. Ribar je htio nešto reći, ali su se vrata naglo zatvorila.

— Od kuda ova ovdje? Morda je to sigurno žena od kakove veće glave va mistu — gunđao je ribar.

— Ajme mene kako moram dugo čekat! Ća dela ovako dugo nutre, — postao je ribar nestrpljiv čekajući jedva nekoliko minuta i jaučući bolno bez prestanka. Već je htio da pokuca na vrata ordinacije, kad uđe elegantno obučen gospodin, mahne glavom u znak pozdrava, stavi šešir na klinčanicu i sjedne uz prozor, koji je gledao na ulicu.

— A dobar dan! — prošapće ribar plašljivo, ali gospodin mu nije odgovorio, već je izvadio cigaretu i zapušio ne brineći se za nj.

Ribar se uplaši, da mu i ovaj gospodin ne pobjegne pred nosom u ordinaciju te ga upita:

— Ća Vi gospodine isto čekate za poć unutar?

Elegantni je gospodin i dalje šutio.

— Ovi je siguro gluh — pomisli ribar i priđe bliže. — Priša je siguro doktoru za uha, aš me niš ne čuje ća mu govorim. Da mi nebi i ovi prišal nutar... a čekaj, čekaj, ću mu dat jednu ribičinu, morda onda ipak kako s namun govoril — pomisli ribar i izvadi iz košića krasnoga brancina te pođe bojažljivo prema gospodinu, koji se upravo okrenuo od prozora.

— G—g—gospodine! — poče sa strahopočitanjem ribar ustuknuvši nešto — Izvolite ovu ribu. Malo preja san ju ćapal. Dat ću Van ju, ali recite gospodinu doktoru, da me valje zame na red, aš će me matrun prekinut — s tim riječima uhvati se ribar za želudac.

Gospodin se nasmjehne, čemu se ribar veoma začudi i reče:

— Pa Vi ste i onako sada na redu! A je li tko unutra?

Ribar odgovori pripravno:

— Je! Jedna visoka gospa, ka je prišla kašnje od mene, ali ju je gospodin doktor prvu prijel, aš je mislel, da će mu ona bolje platit kako ja. Ća ćete gospodine, gospa je gospa, a ja siromah ribar, ma ja bin mu magari i si ovi brancini dal, da mi more nesretni ovi matrun zličit.

Gospodin, koji je bio stranac, spoznao je odmah po izjavi ribarevoj, da se u ordinaciji nalazi njegova majka, koja je došla s njime na oporavak. No htijući izrabiti ovu priliku reče ribaru, koji je nestrpljivo očekivao odgovor:

— Ja i moja majka vrlo volimo ribe, ali nemam je gdje pripraviti — pokaže na ribu, koju je ribar još uvijek držao u ruci. — No, ako već želite odnesite je u hotel »Jadran«, gdje mi jedemo, kažite za koga ste donijeli za ostalo ću se pobrinuti ja.

Nato se ribar sav radostan ponudi:

— A... a... ne, ne, gospodine! Moja Luca će Van napravit lešo, kakovega još niste siguro jili — — —

U to izađe iz ordinacije ona gospođa i pođe prema svom sinu:

— Gotova sam!

Opazivši ribara sa ribom u ruci malo se začudi, ali joj sin na njemačkom jeziku rastumači sve. Ona mu na to nešto prišapne, a on izvadi lisnicu i turi začuđenom ribaru u šaku nešto novca, dok drugom rukom pograbi ribu, zamota je i ode zajedno s majkom, a ribar osta sam sav u čudu. Videći, da ga doktor zove, nije znao što bi, nego turi novac u džep od hlača i pođe u ordinaciju kukajući:

— Gospodine doktore! Kako me matrun trese!

Dr. Zvončić samo zaokruži nosom po zraku, pođe prema pisaćem stolu i propiše lijek te preda listić ribaru.

— Svako jutro natašte progutajte jedno. Nećete više dobivati želučane napadaje!

— Ća sam dužan za ovu vizitu? — veselo će ribar.

— Ništa! Pođite samo mirno kući — odgovori doktor, jer je poznavao siromaha.

Tko veseliji od ribara iako ga je želudac i dalje bolio. Sav razdragan pograbi svoj košić i ode kući. Tu nađe Lucu, gdje kuha palentu:

— Ajme mene, Luce moja, kako me matrun grize! — tužio se ribar.

— Ća si jil nebogi, za Boga dragoga? — uplaš se Luca i popusti »palentar«.

— Ća bi jil, Bog Te videl, grize me pa Bog! Nego Ti meni daj raje kafe sa kuminom a ja ren va postelju — govorio je ribar izvlačeći iz džepa rupčić za nos. Kako su se u istom džepu nalazili i novci, što ih je primio od gospodina, popadali su mu na zemlju, kad ih je zajedno sa rupčićem izvukao.

— Ki Ti dal ovi soldi? Ća si ku ribu prodal? — upita Luca, opazivši novac.

— E, brancina jednom finom gospodinu — odgovori ribar i ispripovijedi sve, što je doživio kod doktora.

Poslije »kafe sa kuminom« ribareve su boli prestale.

No drugo jutro eto opet ribara kod doktora.

— Pošto ste došli? upita ga dr. Zvončić prišavši bliže.

— Prosim drugi listić, aš mi je oni samo naškodil — mucao je ribar bolno.

— A gdje je onaj, što sam Vam ga jučer dao? — gotovo će jadno doktor, radi prigovora.

— Hm... Progutal sam ga, kako ste mi rekli i nakon dve ure opet me je matrun ćapal, a rano san šal ribi lovit — dokazivao je ribar doktoru Zvončiću, čudeći se, kako ga on pita za listić, a naložio mu je neka proguta.

Doktor Zvončić, upoznavši ribarevu zabunu, nasmije se od srca i razjasni začuđenom ribaru njegovu pogriješku te mu ponovno propiše lijek.

Ribar Šime ode posramljen kući i nađe Lucu, gdje zrači »kušine«.

Prišavši k njoj, rastrga recept, zagrli je i reče:

— Za me nima boljeg doktora na svitu, nego ća je moja Luca! Daj Ti mene, slatka Luce, opet kafe sa kuminom, aš mene i opet neć grize pa — Bog!

PANTONIUS VITALISCO.

ISCIJELJENJE

SV. TEREZI IZ LISIEUX-A

Crne misli, što razdirahu grudi,
misli bjesomučne, kao u prokletnika,
otrgnuše me okrutno od Boga i ljudi,
pa čak i od najbližih moji' :
ja nisam nikoga imao, nego bolesnu dušu,
koja se grčevito sebe boji...

Jedino, kad bi zašlo sunce,
spustio bi se na me blagi umor mozga,
što je radio cijelog dana na njivi crnih misli...
Taj umor bi mi donio nadu, tihu kao blagoslov mira,
da će jedna sestrinska duša,
ganuta mojim bolom,
k meni doći
i raspršit s mojeg čela
tjeskobne misli.

A ona je zbilja došla. — Veče je bila pozno.
Blag joj bješe korak, kao to veče.
Je li to san ili java ja dugo nisam dozno,
a kasnije srce zadrhti
pred bogatstvom nenadne sreće.

Ruka, što je lebdjela na mojem čelu
bila je nježnija od umora mojih rana...
I kao da se okupah u čarobnom vrelu,
duša mi posta vedra, nasmijana.

JERONIM KORNER.

VEČERI

Sanjare večeri spuštenih vjeđa
na nježnim grudima vjetra —
blijede bolesne djevice snivaju o životu
dok im se s lica trusi veselje i mladost
i prah s krila baršunastih leptira.

Klonu ruke njihovih čežnja
ispružene za nedosežnim suncem ugaslim
u krvavoj rosi suznih očiju. Još gdjegdje se
zacakle nasmijani prozori seoskih kućica.

Grad nestaje u magli tvorničke buke,
prašini električkog svijetla i zabavi.

A za vjeđama večeri — tih mjesečevih djevica —
lijepo se sniva. Prolaze misli kao daleke
poznanke čijih se sjećamo lica i u vjetar se
truse crvene latice ruža, venu ljubice,
trudne se smiruju ruke a usne osjećaju
dah i toplotu ljubavi.

O vi večeri spuštenih vjeđa,
što tako sanjarski sjedite kraj garišta dana,
vaše su zjene noć, a srce pregaženo.
Vaše su misli neodređene kao i izlazi
novoga sunca koje će zaplamsati radošću
i posijati u svetu zemlju sjeme novoga života.

VLADIMIR VRANA.

USKRSNO JUTRO

Lelujaju se sitne male, rosom umivene trave,
lelujaju se bijele latice i drhti prvi list;
lelujaju se srcem molitve pobožne, plave!
Uskrsnuo je Krist!

Nebo se plavi i danas kao da je mnogo modrije
miris se zore razlio po svemu: zrak je ugodan čist,
i sve kao da šapće, sve kao da se smije:
Uskrsnuo je Krist!

Kućice male obukle svečano odijelo,
i sa njih, sa lica, sa svega odsjeva radosti blist.
Danas je tisuće šaptaja put neba odletjelo:
Uskrsnuo je Krist!

IVO D. BALENTOVIĆ.

HERMAN BAHR

(INFORMATIVAN PRIKAZ O KNJIŽEVNIKU KRŠĆANSKOG OPTIMIZMA.)

Malo imade književnika koji bi tako duboko zadrli u život ko Bahr, a da iz njega ipak ponesu svoj mir. To su rijetki, i zato njihov glas prodire preko okvira njihove skromnosti. Bahr je mnogo putovao širokim svijetom i mnogo lutao kroz bespuće najrazličnijih ideja. Životno iskustvo iskupio je iskrenim naporima. Zato je simpatičan i ko umjetnik i ko čovjek.

Rođen je u Linzu na Dunavu god. 1863., studirao je u Beču, Černovicama i Berlinu. Putovao je u Francusku, Španiju, vratio se u Berlin, a zatim je opet otputovao u Rusiju i Švicarsku. Iza toga je živio naizmjence u Beču i Salzburgu dok se nije trajno zaustavio u Münchenu. U Beču je pokrenuo liberalni tjednik »Die Zeit«, zatim je bio direktor Burgteatra, novinski kritik, publicist i književnik po zanimanju. Napisao je oko 32 kazališna komada, oko 15 novela i romana i oko 32 sveske kritika, studija i eseja. O njegovoj pedesetgodišnjici (1913.) izdana je knjiga pod naslovom »Das Hermann-Bahr-Buch« : tu su sabrani najznačajniji odlomci iz njegova esejističkog i kritičkog djelovanja, pa se iz te zbirke može u krupnijim potezima iskonstruirati njegova ličnost u vrijeme kad još nije bila stalożena.

U prvom otsjeku svoga rada oduševljavao se za neko nesvijesno predanje ćutilnim utiscima i opredjeljuje se za impresionizam. 1891. izdaje knjigu »Ueberwindung des Naturalismus«. Tu je udario temelje novom književnom stvaranju, pa ga smatraju ideologom Moderne. S velikim žarom piše o jakim radnicima na izgradnji savremene kulture : o slikarima, graditeljima, glumcima. Ljepota prirode nalazi u svim njegovim djelima najljepše stranice. U putopisu »Dalmatinische Reise« piše o Dalmaciji tako toplo i zanosno, da bi jedva koji stranac mogao imati toliko srca za naše ljude i naše krajeve. Najdalju historiju povezuje sa sadašnjicom, divi se našim ljudima što su inkarnacija jakosti, značaja i dobrote, zanosi se za rijetku ljepotu prirode, a usto šiba nemoguću politiku austrijske uprave u Dalmaciji.

U mnogobrojnim svojim dramskim djelima iznosi na pozornicu tipove suvremenoga bečkog života. Mnoge ljudske mane doveo je do groteske ili ih je opet šibao nejetkim humorom.

Linija Bahrova razvoja najviše se zapaža u njegovim romanima. On se isprva zanosi za sve momente ljudskoga djelovanja, a kasnije ga sve više, zanima sam čovjek. Najznačajniji su mu ovi romani : »Die Rahl« (1908.) »Die Hexe Drut« (1909.), »O Mensch« (1910), »Himmelfahrt« (1916.), »Die Rotte Korals« (1918.), »Der inwendige Garten« (1925.), »Oesterreich in Ewigkeit «(1929.).

U romanu »O Mensch« prikazuje se neki dječak koji tako voli ljude i prirodu, da svuda oko sebe širi životnu mudrost i životno veselje. On poučava, primjerice, služavku jednoga slikara da je njezin rad isto tako vrijedan ko i umjetnikov, što više i vrijedniji: jer kuharica može i bez umjetnosti biti dobra kuharica, ali umjetnik se bez kuharice ne može posvetiti svome djelu. I smrt toga dječaka prikazana je bez tragike : u prirodi se osjeća osobita snaga i ljepota ptice se zalijeću na prozor i pjevaju, dječak zaklapa oči ko na san. U romanima »Die Hexe Drut« i »Oesterreich in Ewigkeit« bavi se Bahr nacionalnim pitanjem. U prvom romanu oštro šiba natražnost, nepokretnost i sve zlo birokratskog austrijskog režima, kojemu je preči propis od ljudskoga života. U drugom romanu opet ističe veliko pouzdanje u omladinu i nove generacije i vjeruje u sretnu budućnost svoje domovine. Premda se tu pokazuje jakim nacionalistom, ipak prema onom osnovnom tonu iz svih njegovih djela, a to je vjera u dobrotu čovjeka, traži on slobodu i za pojedinca i za pojedine narode, te tako njegov nacionalizam dobiva pacifističko obilježje.

Hermann Bahr iako je imao u svojim djelima sve predispozicije da bude katolik, ipak se smatrao liberalcem kako je to bila moda njegove generacije.

Ali nakon velikih traženja po filozofskim sistemima i nakon velikoga životnog iskustva došao je do spoznaje da njegov optimizam može opstojati jedino u formi katolicizma. U 1916. postaje odrešitim katolikom i psihologiju svoga obraćenja obrađuje u romanu »Himmelfahrt!. U tom djelu imade malo vanjske radnje, malo lica i zapleta, već se tu opisuju duševni putovi jednoga tražitelja istine. Glavno lice romana traži smirenje i u znanosti i u književnosti, ali svi su napori uzaludni. Dolazi do zaključka da se mir može naći jedino u ispunjavanju volje Božje : uz takovo shvaćanje svaki, i najneznatniji, rad imade svoj smisao. U romanu »Der inwendige Garten« govori se o nerazrešivosti braka. U nizu Bahrovih romana markantno je djelo »Die Rotte Korals«. Tu se rješavaju veliki problemi, ali ne ko u »Himmelfahrtu« refleksijama o životu, već je ovdje glavno lice stavljeno u takav položaj, da se ono nužno mora opredijeliti prema vjeri i narodnosti. Zato je radnja napeta i interesantna. Glavno lice tek u muževnoj dobi saznaje da mu je otac neki bogati Židov i ono treba da se opredijeli za židovstvo ili za kršćanstvo i nacionalizam. Nakon dugog kolebanja prevlada ona druga, jača sila i junak romana postaje praktičan katolik. U romanu se oštro šiba onaj dio Židova koji postavlja vlastiti interes iznad svih drugih vrednota.

Bahrova su sva djela pisana neobično lakim, sažetim i izražajnim stilom. Protivno njemačkoj dikciji, rečenice su mu kratke i jedre. Što se stila tiče stoji pod velikim utjecajem francuske književnosti. Za bogatstvo njegova riječnika i snagu izražaja navešću u originalu ovaj kratak odlomak gdje se onomatopejski prikazuje kako vjetar progoni noć : »Und er brüllt und haut nord stampft herum, er stiefelt und stoplert und strudelt, er stöhut vor Gier, dann weht er und bittet und bettelt und brodelt verliebt : sie soll doch gut sein, er hat sie so lieb ! Und fleht und flennt und fletscht und wimmert und winselt und weint und schnappt und schnalzt und schnautzt. Und fangt doch das schwarze Katzerl nie !« (O Mensch, 299.).

Tako upoznajemo Bahra kao dobra stilistu, poklonika prirode, čovjekoljupca, nacionalistu i katolika. Isprva se gubi u mnogim sistemima, no postepeno se njegovi problemi suzuju ali ujedno i produbljuju. Kroz sva djela uživljava se u čovječju dušu i kad ju je najdublje upoznao, najviše ju je zavolio, jer sada njegov optimizam crpe snagu iz vječnih vrednota.

IVO HORVAT.

O, MENSCH!

ULOMAK IZ ROMANA HERMANA BAHRA

Bruckner je Rihardu Wagneru u Wanfriedu smio natočiti vino a ti smiješ meni natočiti pivo, ti si moj Bruckner! Živila majka, koja te je rodila! Blaženi junače!«

Studenti su vikali: »Živila!«

»Ali sad mi donesi jedan enzian!« pjevuckao je komorni pjevač. »Pivo se mora sleći!«

Moje počitanje!« rekao je Freudenbecher položivši vrške prstiju na usta.

»A onda«, rekao je komorni pjevač poslije trećeg enziana, ali onda moraš sada pokazati svoje hlače! Inače ne dobiješ dekret kao Bruckner. Ako tko hoće primiti dekret, mora nešto i progutati! Hlače! Mi moramo danas vidjeti hlače!

»Hlače!« vikao je student Franjo, Josip Kikinger navaljujući na kostur.

»Hlače!« vikali su studenti i držali su ga čvrsto, dok nije bio svladan. Ležao je na podu, s glavom između nogu studenta Franje Josipa Kikingera i tako su mu skinuli zimski kaput. Studenti su kliktali. Student je Franjo Josip Kikinger rekao: »Moje počitanje!«

»Fuj, kako prosto!« vikao je famozni pjevač. »Pustite ga! Fuj, tako prosto!« Pustili su ga, nijesu više mogli držati od smijeha, onda je najednom postalo sasvim tiho; samo je odozdo iz daljine dolepršala tiha veselost. Oni su slušali. Svijetla su bljeskala u tamnoj kuglani. A kroz prozor je zirkao dragi mjesec. Komorni je pjevač gunđao, pivo se sleglo i on je opet bio posve trijezan. Njegove su male lukave oči gledale preko stola i on je rekao: »Moja gospodo, doista ste prosti!«

Sasvim je tiho bilo oko stola. Prozor se iskvačio i polagano je škripio na vjetru. Veselost je dolje ugasla.

»Prošli ste«, ponovio je komorni pjevač. Ali to je ono krasno, da Nijemac može biti toliko prost toliko hoće, jer on zna; to mu ne čini ništa. To je Njemac koji sve ima, i ako on hoće pjevaju svi mali anđeli u njemu, ali on može i vragove pustiti ako hoće! To se mora znati. Ali onda držati gubicu. A riječima se to tako i tako ne da izreći. Opijati se djeco, ali onda držati gubicu i slušati kako je lijepo tu unutri u jednim njemačkim grudima. Da, već i mjesec gleda ovamo, i on bi to rado vidio, tko je onaj pravi! Pogledajte djeco stari mjesec!«

Tako je govorio svojim studentima, njihov Hans Sachs noću u kuglani.

IV. POGLAVLJE.

Deset je dana kako je »Čovjek oraha«[1]) otišao. »Ja te ne razumijem,« grdio je stari Radauner slikara Höfelinda. »On je skitnica, ta to već znaš.« »Svakom se čovjeku mora ostaviti njegova pasija. Netko ide loviti ribe, drugi se penje na brda, nekoji idu u lov tu se ne može ama baš ništa, napraviti. Kad bude dovoljno podragan doć će već natrag! On je još svaki put lijepo došao natrag!

[1]) »Čovjek oraha« jest dječak glavno lice ovog romana. Nazvan je tako, jer je rado jeo orahe.

»Bojim se,« rekao je Höfelind. »Glupo je, znam. Ali ja ne mogu sebi pomoći, bojim se za njega.«

»Tebi je svaki izgovor dobar«, rekao je stari »samo da ništa ne slikaš. Lijen si! To je ono!«

»I to,« rekao je Höfelind svojom besciljnom porugljivošću i srdžbom. »Ali ja ne znam da sam to vašem blagorođu ikada zatajio? To je još moja jedina dobra osebina!«

Radauner se smijao i sjećajući se zapitao: »Je li to možda isto kazao?«

»Što? Tko?« pitao je Höfelind neinteresirano. »Tko?« «oponašao ga je stari. O kome pričamo cijeli dan.

»Što je rekao,« pitao je Höfelind požudno. Stari se smijao. »Nedavno sam ga ispsovao, da je prava sramota, kako on živi, ništa ne radi nego leži samo u travi i nije koristan ni za što«.

»To je bilo vrlo nepravedno,« prekinuo ga je Höfelind.« Ja nikad nijesam poznavao spretnijeg čovjeka. On jednostavno zna sve!«

To je doduše istina,« rekao je stari. On bi zbilja mogao sve, ali on nalazi da je sve beskorisno. Doista nitko ne zna bolje kuhati gulaš od njega, ali on onda stane da mi priča o lješinama, koje ja taj čas zapravo jedem, dok mi ne prođe cio tek. Dakle što imam od toga?«

»To je nešto drugo,« rekao je Höfelind slegnuvši ramenima. »No zato se još ne smije tvrditi —«.

»Dakle hoćeš li me pustiti da pričam ili ne?« vikao je stari udarajući svojom toljagom. »Zašto ne smijem tvrditi? Možda smije još samo on nešto tvrditi? No, a njegove tvrdnje, no molim, hvala. Ali on smije tvrditi, jer je to on, on, proroštvo! Ti si glupan!« On je dahtao, zaduhao se i započeo kašljati i još je uvijek brundao dalje: »Zbilja glupan! Glupan si! S tobom se valjda ne ću svađati. Uči prvo slikati, mladi gospodine! He, osobe čovječanstva, he! Ti glupane ako uzmogneš naslikati jedan nožni palac tako treba, onda imaš prava govoriti! U jednom pravom nožnom palcu ima više čovječjega, nego u tvojem cijelom osoblju. Simbolist sljeparija! Glupan!«

»Da«, rekao je Höfelind. »Ali što je »čovjek oraha« rekao ne znam još uvijek. Vaše blagorođe mi je o tom htjelo pričati!«

»Da, taj »fakin!« rekao je stari, već opet sasvim veseo. »Dakle ja sam mu samo malo očitao lekciju, ta to se mora I neka ne bude tako lijen, dosta je star, da napokon jednom nešto učini! A što mi je odgovorio taj deran? A naš gospodin Krist? Odgovorio mi on. Ja sam ga zapitao jer nikako nisam razumio: »Što hoćeš s tim?« « A on veli nato: »A što je naš Gospodin Krist uradio do svoje tridesete godine?« Ali pri tom je učinio tako osobito, puno počitanja lice, da sam ostao sasvim miran. I zapravo sam se još skoro stidio pred njim!« Dahtajući gledao je stari pred sebe, a onda je ponovo započeo bijesniti: »To je ono na tom prokletom dječaku, da čovjek nikad ne zna, da li bi ga istukao — ili bi mu izljubio ruku!« I on je vikao: »Ali bojati se, mladi gospodine, bojati se za njega zbilja ne treba! Bojati se? Za njega? Ti budalo! Zatvoren će jednom biti, to je sigurno! Ali ta škulja u koju će ga strpati može kako duboka biti, njemu će još uvijek ići bolje, nego nama dvojici zajedno! A, pogotovo tebi unatoč tomu svemu novcu! Jer taj se balavac jednostavno smije! Njemu se može dogoditi štogod bilo, on se smije! Oponašaj ga!«

»Ja sam ga slikao,« rekao je Höfelind tiho, pun straha. Ti ne poznaš njegovo tijelo tako! Cijelo sam si vrijeme samo govorio: »Samo brzo, samo

brzo, inače će mi se rasprsnuti pod rukom. Takova je napetost u njemu, toliko je toga unutri što vrije i navaljuje, i imaš osjećaj rastrgat će ga, zamalo će prasnuti i tanko tijelo će se raspasti! Ja ti to ne mogu protumačiti, ali ja to znam!«

»Ali idi!« rekao je stari. »Ni Rahl se nije raspala, a ti si ipak mislio!«

»Rahl je čudovište jedne žene,« rekao je Höfelind zamišljeno.

»Znam«, rekao je Höfelind.

»Osim toga« rekao je stari Radauner »počeo je opet kašljati i dahtati i pljuvati; osim toga je besmrtan! A, zar ne? On je smrt otpravio, taj deran!«

»On se opasno igra,« rekao je Höfelind tiho.

»Ako ćeš mi sad postati mističan onda idem«, grdio je stari. Slikati možeš što hoćeš, boje su strpljive! Ali ja ne dam s takovim glupostima puniti sebi glavu, ne dopuštam!«

»I njega slušaš«, rekao je Höfelind »kad ti razjašnjava, da je smrt uklonjena. Zar to nije mistično? Ali onda si sasvim sporazuman!«

»Onda sam sporazuman, jer je on mlad! Jer svaki mladi čovjek ne vjeruje u smrt. Mnogi su tek odviše čedni i ne će da se upuštaju u duge svađe, ili iz pristojnosti prema starijima kažu da i čine tako kao da su sporazumni, a stvar za njih nije tako žurna. Isto je kao da ti netko kaže, da u Africi ima vrsta ljudi s tri glave! Dakle da kažeš u Božje ime da, što ćeš se s njim prepirati zbog Afrike, kad možda za cijeloga tvog života ne ćeš tamo doći. I isto tako misli jedan mladi čovjek, zar da se uzrujava zbog smrti, koja je tako daleko. Ima još vremena, kasnije će se već vidjeti! Ali da si jedan mladi čovjek zbilja može predstaviti smrt, toga jednostavno nema! Jer mladi je čovjek jednostavno tjelesno nesposoban shvatiti smisao smrti! Ali čovjek oraha nije tako čedan kao drugi, nego je drzak i čini mu veselje, kad se može svađati! Otuda to dolazi, mladi gospodine, sasvim jednostavno!«

»Ja mislim, da dolazi studen«, rekao je Höfelind polagano »jer on vodi ogromnu unutarnju borbu sa smrću, to je neprestano hrvanje sa smrću, mislim ja.«

»Ja mislim«, rekao je stari, preuzevši Höfelindov tihi, zamišljeni ton, »da ti je Bog malo tvoje pameti samo zato dao da na njoj što sigurnije poludiš, jer jedino zato je upotrebljavaš. Drugi su ljudi bezazleno glupi, ali ti primom pokazuješ zapanjujući sjaj pameti. Ti to očito trebaš za slikanje, no dobro, no dakle dobro!«

»A ti trebaš za slikanje, da se sa mnom svađaš,« rekao je Höfelind »Ali korisnije se svađati! Svađanje je tako zdravo. Ono dolazi odmah poslije slikanja.«

»Gdje samo zapravo može biti?« pitao je Höfelind ponovo. »I neprestano se pitam: Zašto je otišao? Dali smo mu što učinili? Zar on nimalo ne osjeća kako mu mislimo dobro?« — Ta i ti! »I stideći se svog mekog glasa rekao je: »Ti se samo praviš tako! Ali onda sjediš na sate mirno i slušaš ga! Dok ja! — Mene on zapravo samo zabavlja!«

»Ja ću ti reći«, izjavio je stari »kako je kod tebe to! Ti uvijek trebaš jednu pljuvačnicu, u koju možeš pljuvati svoje lude ideje, zato su ljudi za tebe tu! Mladi gospodine, ljudi nijesu ni najmanje tako tajanstveni kako ti misliš!«

»Vaše blagorođe, ljudi su mnogo više tajanstveni, nego što se to zna. Čak i ti!«

»Tajanstvena je moja djetelina«, rekao je stari Radauner.

»Mene čini nervoznim«, rekao je Höfelind nestrpljivo »što ga tako dugo nema. On je nepromišljen i usuđuje se na sve. Kako mu se lahko može što dogoditi!«

»Pogledaj ga jednom,« rekao je stari, »kako ide! Polagano i svečano i vidi se da on ima vremena, i cijeli svijet može čekati, on se ne žuri. Kad ga se tako vidi gdje dolazi, izgleda kao da dolazi procesija, lijepo polagano, napred sa zastavom! Dragi moj gospodine, tko tako ide, tomu se ništa ne će dogoditi.

On ide,« rekao je Höfelind, kao netko koji obim rukama nešto nosi, nekakvu prepunu posudu i boji se da je ne bi izlio. A pri tom će se jednom srušiti i posuda će se razbiti! Nama je bolje: ti psuješ, ja topoćem, tako sve stresemo! Obični su ljudi neprirodni. On je hodao okoloi mučio se, dok nije rekao: »Što mi to sve koristi? On je već otišao«. »Već«! rekao je stari.

»Deset je dana, kako je otišao!« rekao je Höfelind.

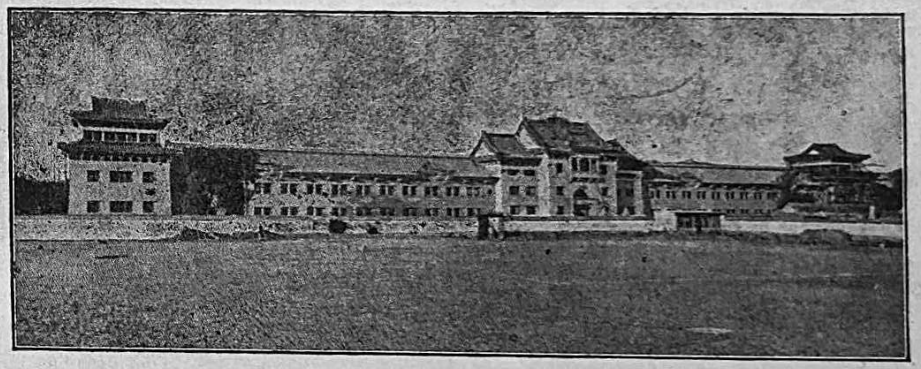

NOVA ZGRADA KATOLIČKOG SVEUČILIŠTA U PEKINGU

Ali on uopće nije otišao. Deset je dana sjedio u zaraštenom vrtu udove Wabern. Jer tamo je našao jedno zakržljalo dijete. On je samo zaboravljao po Höfelindu poručiti, jer je svaki dan mislio, da će se drugi dan povratiti. Kuća je udove Wabern stajala iza groblja. Lijepi se poručnik Guido pl. Wabern morao zahvaliti na službi, da može oženiti sirotu učiteljicu glasovira. Ali to je bila sreća za njega, došao je baš u pravo vrijeme, kad se sa biciklima moglo toliko zaslužiti, da je mogao postati samostalan trgovac. On je računao, da će se, ako posao još tri godine bude tako išao, opskrbiti, a onda će se moći povući i izumiti zračnu lađu. To je uvijek bio njegov san. I on je privremeno tamo gore kupio zemljište jer mu se livada kraj zvjerinjaka činila vrlo prikladna da nesmetano uzleti. Na zemljištu je sagradio malu veselu kućicu u austrijskom baroku, kako je to tvrdio arhitekt, koji je upravo izabran za gradskog graditelja. Iznad kapije stajao je jedan hrabri biciklista lijevo dvojica koji su se vježbali, a u sredini visoko gore jedan ponosni balon i to sve iz gipsa. Straga je u bašti dao zasaditi jele, jer bi rado bio i turist, da je samo malo više vremena imao. Jele su tako brzo rasle i postale tako velike, da je sad već cijela kuća stajala u šumi; izvana ju se više nije ni vidilo. Ali to poručnik nije više doživio; kuća još pravo nije bila ni gotova, kad mu

jednom doleti jedan pas u kotače i on je tako nespretno pao, da se više nije ni ustao. Od onda se pričalo da s udovom Wabern nije sve u redu. Susjedi su je htjeli tješiti i nagovarali su je da ipak ne ostane u toj osamljenoj kući, koja je pogotovu zimi bila sasvim ostavljena da se čovjek mogao bojati kad je zviždio vjetar. No ona sebi nije dala ništa reći, a to je susjede ljutilo. A kad se sada pročulo, da ju je zaokupilo vjersko ludilo, govorili su : Pravo joj budi, kad je zla osoba, koja nikog ne sluša, to otuda onda dolazi ! Uostalom, upravo joj je dostajalo za život, što joj je poručnik ostavio. Onda se još doznalo, da je poslije dvije godine došlo jedno dijete na svijet. Ali susjedi su se prestali brinuti dalje za nju, nijesu se više ničem čudili i pustili su je. Nijesu se ni čudili, da je to dijete bilo ludo.

Govorili su oni, to sad ima otuda ! Samo kad bi tkogod prolazio pokraj jela u kojima je bila skrivena kućica s čvrsto zaključanim vratima opominjao bi ga grobar : »Pazite, da se dijete ne nabaci na vas kamenom, to je dijete kao bijesan pas !« A tako je i »čovjek oraha« upoznao to malo glupanče. Prošao je mirno kad doleti jedan kamen i udari ga. Zabolilo ga je jako i onda je vidio među jelama dva oka; još nigda nije vidio tako zle oči napunjene tolikom mržnjom i požudom. Stajao je mirno i čekao, dok ga nije pogodio još jedan kamen, bilo mu je kao da je od samih tih zlih očiju krvario na čelu. Uzeo je kamenje, skočio je preko zida i rekao zaplakanom, razbješnjelom djetetu :

»Evo ti tvoje kamenje ! U lice me ne smiješ pogoditi, jer to boli, ali inače mi ne čini ništa. Ako ti je to drago dalje ciljaj, samo dobro ! Ali ne u lice je li ? I on se je postavio kao cilj za udaranje. Ona je lupala oko sebe, valjala se i vikala od bijesa. On se čudio, zbog čega je tako debelo bila obučena i još je bila zaogrnuta velikom debelom maramom. Sličila je malom zamazanom medvjedu. Kad je vidila, da joj doista ništa ne čini, izašla je šuljajući se ispod jela, približila se, ciljala, bacila kamen i pogodila ga je dobro. On je trljao mjesto, gdje ga je udarila, pretjeravao je bol, da joj napravi veselje i dugo je jaukao : »O joj, o joj, joj !«

Onda je ponovno iz kecelje uzela još jedan kamen i bacila. Tako je tri put bacala onda je spustila pregaču ; kamenje je popadalo, a dijete je plačući ležalo kraj njegovih nogu. Njena je velika, tvrda glava udarila o njegova koljena kao da će se prelomiti. I plačući je neprestano vikala samo od boli i muke i nije htjela prestati plačem, dok nije uzduž pala i onesvijestila se. On je gladio rukom njenu kuštravu vunastu kosu, čekao je, a onda reče : »Dakle, sada dođi i pokaži mi vašu bašću !« Na to je ona uzela njegovu ruku i sasvim mirno pošla s njim. On ju je pitao : »Kako se zoveš ?« Ona je na to zaklimala glavom i nije rekla ništa. Čvrsto je stisla zube i nije ništa rekla ma što ju on pitao. Čvrsto su joj ostali stisnuti, bijeli zubi i nije otvarala usta, ali svoju je ruku ostavljala u njegovoj. Tako su prolazili kroz zaraštenu bašću i on joj je rekao kako se zove sve to divlje cvijeće u nepokošenoj travi, i rekao joj je imena drveća i da se ocvale ruže moraju odrezati inače se ružino stablo žalosti što se onda na godinu vidi na njemu.

A zatim je išla s njim, držeći njegovu ruku i slušala je. Onda su se sjeli jer su se njene male debele noge umorile i on je još uvijek pričao a ona je slušala. Dok god nije već i mrak postao, sjedili su tako. Kada je on najednom pogleda, sasvim je približio svoje lice k njenom i rekao : »Ali to uopće nije istina, ti i nemaš zle oči«. Ona se htjela otrgnuti od njega, ali on ju nije pustio držeći čvrsto njenu ruku. Onda je otišlo sunce, i on je počeo pričati o zvijezdama i rekao joj je, da i zvijezde imaju imena, pokazao joj je mliječnu stazu

po kojoj na nebu šetaju zvijezde i veselio se njenom začuđenom, glupom licu. Pitao ju je, da li je već katkad vidjela, kako kojiput jedna zvijezda pada s neba. Ona je potvrdila kimnuvši glavom na što joj je razložio da to otuda dolazi, jer i na nebu ima veselih djevojaka ; a jer tamo nemaju kamenja, nabacuju se zvijezdama, to mora da još više boli ! Nato se ona zastidjela i privila se svojom toplom rukom uz njega. Jedan je glas povikao iz kuće. Dijete je zadrhtalo, treslo se i držalo se za njega. On je rekao : »Ne, samo ne opet te zle oči !« A kad je osjetio, da ona još uvijek dršće reče :

»Gle zvijezde !« Onda je opet počeo i pričao je do kasno u noć. Nato ustane i zapita dijete, koje ga je pokorno slušalo : »Želiš li da sutra opet dođem. Ona se obim rukama ovjesila na njegovu ruku, skupila je gore noge i tako je visila lamatajući i vikala. I sad je došao prvi glas iz njenih jecajućih ustiju : »Ostani tu!« Teško su ti prvi glasovi prošli kroz usta kao da su tek morali probiti usnice. Ona je hroptala, bacala nogama, bjesnila dok mladi čovjek nije rekao : »Ako želiš, mogu ja i ostati. Ali onda moraš pošteno govoriti sa mnom, sad znam, da možeš. Možeš sasvim lijepo.« I on je tražio od nje, da ponovi za njim : »Lijepo molim, ostani kod mene mladi moj prijateljiu.« Ona je mukom rastvarala usta mucajući i mrmoreći, otkidali su joj se zapinjući mukli rastrgani glasovi a srdžba da ga posluša zatvorila joj je usta. Ipak je morala poslušati, izdisala je riječ za riječi, prije nije htio popustiti. »Vidiš da možeš !« rekao je onda. On ju je veselo gledao, ona se stidila i bila je radosna pritom. »A sad moramo samo paziti,« rekao je on »i ne smijemo usta pustit da opet zarastu !« Pošli su u kuću, majka se prestrašila od stranog čovjeka i bacila mu se pred noge. On ju je uzeo, podigao i rekao : »Ali, gledajte !« Ona je rekla : »Ja ću se moliti za Gospodina« On odgovori : »To možete, to ne smeta !« Nato je žena bila zadovoljna. Pošla je opet u svoj ugao i molila se kimajući glavom. — Slijedećeg je dana mladić prozračio cijelu kuću, otvorio je sve prozore, sva vrata, a vjetar je uletio u sve uglove. Žena se sakrila a dijete je ostalo kraj njega, onda je trčalo sad uz stepenice a sad niz njih, od tavana punog paučine do mokrog podruma bilo joj je veselo. A kad je onda cijela kuća stajala otvorena i vjetar skakao po njoj zavukla se uz dobrog prijatelja iza kuće, tu je bila još jedna pojata s oruđem, biciklima, gumenim cijevima i sličnim stvarima još iz časnikovog doba. Dijete ga je lukavo gledalo, a on je slušao i čuo je mijaukanje. Dijete ga je povuklo u tamni kut pojate i tu je našao u jednom sanduku svezanu malu mačkicu. On zapita dijete : »Jesi li ti to učinila ?« Dijete je kimnulo glavom. On je odmotao uže i odvezao mačkicu. Dijete je gledalo a onda reče svojim gutajućim glasom : »Sad će pobjeći i ne će više mijaukati.« On je rekao : »Pusti samo i daj mi tvoju ruku.« Dijete je pružilo ruku. On je ovio uže oko ruke, ona se čudila a on je rekao : »Čekaj samo !« On je svezao dijete za isti kolac, gdje je bila privezana mačkica. A onda je pošao u svijetli vrt govoreći : »A sad ti mijauči !« Dijete je ostalo sasvim mirno, ali se bojalo, a i uže je bolilo.

PREVELA B. G.

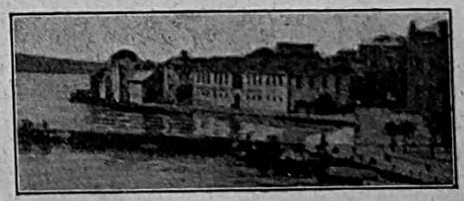

KRASNI POLOŽAJ BOLA NA BRAČU

U SUTON

Baršunast i mekan spustio se mrak
I nečujnim hodom večer selom luta.
Zatihnuše arije, što ih veze zrak,
Prestao je igrom vjetar usred puta.

I tihani »Ave...« pomrsi mir dola
Da utone negdje daleko u noći.
Pjeva netko tužno onu pjesmu bola
»O zašto mi prošlo nećeš više doći!«

A sjene uz kuće i pune hambare
Kradu se dvorom tihane i meke
I pričaju nečujno drage zgode stare
Oh, vraćaju radosti prošle i daleke.

STJEPAN BANEK.

KOPAČI NADNIČARI

Padaju krvavi trakovi sunca na njihova užarena lica.
Motike neumorno žilavu tvrdu zemlju sijeku,
a preko snuždenog čela krupne kapljice znoja teku.
Kopaju, kupani suncem, uz pijev veselih ptica.

U zagrijanom, snažnom tijelu krv im uzavrela vrije
i huči i brza, poput brzice rijeke...
a oni neprestano mašu motikom dok im
u srcima bude se, čežnje drhtave neke...

Za čas zastanu i obrišu rukavom znoj sa lica
i puste koji uzdah iz onih umornih grudi:
(sjete se, valjda, mladih, i boljih dana)
i blijedo lice veselim smiješkom zarudi.

Kadgod i sumorna pjesma iz hrapava zaori grla
i preko grbavog polja prohrli; u dalj poteče...
No zamukne brzo, jer jad što izlija iz nje
zalije srce i bolno ga zapeče...

Padaju traci sunca na njihova planula lica.
Motike neumorno žilavu zemlju sijeku,
dok preko snuždenog čela kapljice znoja teku.
Kopaju, kopaju kupani suncem, uz pijev veselih ptica...

IVO D. BALENTOVIĆ.

FILOZOFIJA UMJETNOSTI

2. POJAM LJEPOTE.

Postoji nedvojbena činjenica, da se ljepota svakome dopada. Mi ne možemo zamisliti lijepo ako nam se to ne mili. To je prvi uvjet lijepoga: ono mora osvojiti čovjeka i pobuditi u njemu osjećaj milja i zadovoljstva.

Uistinu mi nikada nijesmo nazvali nešto lijepim, da nam se to nije dopalo. Mi ne znamo, generalno govoreći, što je ljepota, mi nijesmo kadri da je točno definiramo. Ali smo uvjereni, da ono, što zovemo lijepim, pobuđuje u nama osjećaj milja.

Svakako ta jednostavna činjenica, koju može opaziti svaki priprosti čovjek — pa i onaj koji se ne bavi filosofijom ljepote — veoma je važna za deduciranje i opredjeljenje pojma ljepote. Iz te činjenice mi možemo sasma lako doći do definicije lijepoga. Time što znamo, da se lijepo mili našoj naravi, možemo lako dokučiti što je ono što se njoj dopada. Poznavajući našu narav doznat ćemo što odgovara toj naravi. Jer je nedvojbeno, da se samo isključivo ono može dopasti nekome, što mu odgovara i što je prikladno njegovoj naravi. Čovjeku se mili ono, što usavršuje njegovu narav i što njoj odgovara. Pa i nerazumnim životinjama mili se samo ono, što im je prikladno i što ih usavršuje. Ne može se naprotiv dopasti čovjeku nešto što ne odgovara njegovoj naravi kao ni to što ruši njezinu sastavinu.

Eto, zašto ćemo definiciju lijepoga tražiti isključivo u promatranju ljudske naravi. Opredijelivši narav čovjeka, zaključit ćemo što se može dopasti tom čovjeku i što može zadovoljiti tu specijalnu narav. Jer napokon on je koji uživa u lijepomu, on je, koji osjeća milja u nekim stvarima, njegova narav naravno se naslađuje u nekim predmetima. Ljudska, dakle, narav teži za ljepotom. Onda s pravom možemo postaviti pitanje: koji su zahtjevi te naravi, što može nju zadovoljiti, u čemu može ona naći zadovoljstvo i užitak? Postavljati to pitanje znači: istraživati pojavu ljepote. Jer dok istražujemo ono što se čovjeku dopada, nalazimo lijepo. Ljepota, dakle, stoji u uskom odnosu s ljudskom naravi, i upravo je nemoguće opredijeliti pojavu ljepoga odjelito od definicije čovjeka.

Zato vidimo u povijesti filosofije, da je ideja, koju je filosof stvorio o čovjeku, odjeknula i u pojmu lijepoga. Za Platona n. pr. po kojemu bit čovjeka jest isključivo nešto duhovno bez tjelesne veze, lijepo je samo u i d e j i. Ljepota ne može biti u ovim materijalnim predmetima. Kipovi i slike nijesu lijepe, jer je uopće nemoguće prikazati apstraktnu i univerzalnu ideju u pojedinačnim i materijalnim predmetima. Ovi predmeti, koji nas okružuju — govorio je Platon — jesu samo sjetilne pojave prave i istinite ljepote, koja svoje sjedište ima u apstraktnom svijetu univerzalnih ideja. Tamo jedino, gdje nema materije, jest prava ljepota.

Naturalizam ide u drugi ekstrem. Ali on ide u protivni ekstrem samo zato, što se u pojmu čovjeka zastupa protivno mišljenje. Čovjek nije ideja. Naprotiv on je materija: pertikularna tvar, koja nema ništa s duhovnom idejom. Pa zato i lijepo je samo u materijalnom, u partikularnom. Samo to može da zadovolji materijalnog čovjeka. Sve konkretne pojave materijalnog svijeta jesu zato lijepe. Ljepota je — veli naturalizam — u svemu onom, što je partikularno i materijalno.

Razumije se, da mi nikako ne možemo pristati uz nijedno od ova dva sistema lijepoga. To ne možemo, jer se razilazimo u samoj definiciji čovjeka, koju jedan i drugi sistem daje. Katolička filosofija postavlja se po sredini tih dvaju ekstrema gledom na bitnost čovjeka. Zato je i u filozofiji lijepoga njezino stanovište po sredini. Lijepo ne može samo biti u duhovnom, još manje isključivo u materijalnom. Ono je sinteza obojega.

Plato je previše naglasio duhovnu stranu čovjeka, pa je potpuno isključio iz njegove bitnosti tjelesnost i materijalnost. A istina je naprotiv, da čovjek nije samo duh, već sastavina duše i tijela. Čovjek, osim što je imaterijalno biće, ima i materiju za sastavni dio svoje naravi. Bez te materije ne možemo zamisliti pravog čovjeka. Pretjerano bi bilo, kad bismo isključili iz čovjeka svaku materijalnost, isto kao i to kad bismo postavili njegovu bit-

CENTRALNI DIO NOVE ZGRADE KATOLIČKOG SVEČILIŠTA U PEKINGU

nost u samoj materijalnosti. Čovjek, u svojoj naravi, sadrži jedno i drugo. On je duh, ali duh u materiji.

Ta je opaska veoma važna u ispitivanju problema ljepote. Kad znamo, da je čovjek sastavina od duha i materije, zaključit ćemo sasma lako, kako to duhovno-materijalno biće može naći savršeni užitak u nečem što je duhovno, ali jedino tako, ako to duhovno prikažemo sjetilno i materijalno.

Ali prije, nego prijeđemo na tu dedukciju treba naglasiti, da između dva elementa, od kojih je sastavljen čovjek, vlada sklad i potpuna harmonija. Tu je takva harmonija, da je višemu podložno niže: duhovnomu tjelesno. Tijelo služi duši, i ono je dano čovjeku, da duša što savršenije dođe do svog savršenstva. Čovjek je mogao biti — apsolutno govoreći — i bez tijela. Ali onda ne bi mogao doseći svoje savršenstvo, koje je bilo u spoznaji, i to najprije materijalnih predmeta, a preko tih samoga Boga. Da duša dođe do tog cilja narav je dodijelila čovjeku tijelo, kojim se ona služi u razvijanju

svojih sposobnosti i u težnji za savršenstvom. Istina je, duševno savršenstvo je prvotno. Ali to ne možemo doseći bez sjetilnog pomagala tijela. Tijelo služi duši, sjetilno pomaže duhovnome. Radi toga i vidimo, da ništa ne može djelovati na čovjeka što ne bi imalo na sebi karakter te dvostruke smjese. Na čovjeka ne djeluje tvar bez forme, jer tu nema duhovnoga. Ne opet čisto duhovno, jer mu je ona nepristupačna.

Apsolutno govoreći, zadnje dobro čovjeka, u kojemu može naći svoju ljepotu, jest samo i isključivo nešto duhovno. U tom smislu je Plato dobro govorio, da je ljepota samo u duhovnoj ideji. Ona samo može zadovoljiti materijalnog čovjeka: njegov razum, koji je najsavršenijia moć u čovjeku. Samo ideja, samo duhovno može se čovjeku učiniti lijepim, jer samo ideja, u duhovnom može naći svoj užitak, svoje zadovoljstvo i dosljedno osjećaj milja.

Ali, s druge strane, ta ideja, tako apstraktna, bez materije, čovjeku je uopće nepristupačna. On je ne shvaća. Uopće ona za njega nije ništa. Sama gola ideja, ne može nikako postati ljepota čovjeku, ako je nijesmo zaodjenuli u materijalno, sjetilno ruho. Treba tu ideju učiniti čovjeku pristupačnom, njemu prikladnom tako, da bi je on mogao shvatiti. A kad je shvati, ona će postati njegova dobrota, njegov ideal, ono u čemu će osjetiti užitak.

Svakako je sigurno, da nas ništa ne može dirnuti ako to prije nijesmo shvatili. Šta više baš preko tog shvaćanja djeluje na nas neka umjetnina i uopće neka lijepa stvar. Dokle god mi nismo dobro shvatili predmet, mi smo hladni prema njemu; ono nas ne privlači. Ali, netom smo ušli u njegovu nutarnju sadržinu, ono nas osvaja i pobuđuje u nama osjećaj milja i užitka. Pa što je bolje shvaćamo i što dublje zađemo u njegovu sadržinu ono nas jače potrese i pobudi u nama dublji osjećaj užitka.

S druge strane mi neku ideju bolje shvatimo kad nam je ona podrobnije i zornije prikazana. Apstraktne ideje višeput su nam nepristupačne, a više puta i uopće neshvatljive. Štaviše kad ih i shvatimo ostavljaju nas hladnima, pa malo ili ništa ne djeluju na nas. Ali kad nam umjetnik tu apstraktnu ideju prikaže zorno i slikovito, kad nam je inkarnira u tjelesnost i materijalnost, tako da nam je ona srodna i blizu, onda tek ona može da snažno djeluje na nas. Mi je shvaćamo ali je shvaćamo brzo i lako, bez rezoniranja i razglabanja. Znanost i plastičnost ideje osvoji nas i pobudi u nama različita umjetnička čuvstva.

Sv. Toma Akvinski je genijalno rastumačio tu činjenicu kad je rekao, da čovjek ništa ne shvaća bez materijalnih prikaza. Svaku ideju mi gledamo u nekoj fantazijskoj slici. Tim slikama čovjek se služi, da s njima upoznade apstraktne ideje. Pa zato njegovo gledanje u carstvo ideja jest u prizmi fantazijskih prikaza. Jedino tada, kad je čovjek napravio u svojoj glavi tu fantazijsku sliku može da shvati apstraktnu ideju. Fantazija mu, dakle pomaže, da shvati i materijalni svijet.

A umjetnici baš nastoje, da nas vode k spoznaji onoga, šta mi ne možemo dokučiti. Oni nam otkrivaju ideje nama nepoznate i daju nam misli, do kojih mi ne možemo lako doći. To čine tako, da nam one svoje duboke ideje pružaju u privlačljivoj formi, kako bismo i mi mogli doći do njih. Oni dakle, daju sjetilni izražaj ideji. Pa ako nam oni daju ljepotu, to je samo zato, što su nam pružili apstraktnu misao u sjetilnoj formi. Učinili su, da nam duhovna ideja bude pristupačna. A budući da smo mi sjetilno biće — osim što smo intelektualni — to su učinili time, da su onu ideju zaodjenuli

u sjetilno ruho. I tako je ideja postala nama srodna. Nesamo da je istina, ona je sada i ljepota. Mi vidimo i shvaćamo tu istinu. To je naša istina. A budući da je naša istina to je i naša ljepota. Mi uživamo u njoj, mi čak osjećamo zadovoljstvo u promatranju toga.

Nema dvojbe, dva su elementa koja sačinjavaju ljepotu: ideja i izražaj ideje; isto kao dva su elementa od kojih je sastavljen onaj, koji osjeća u toj ljepoti: duše i tijelo. Ljepota nije u ideji, još manje u materijalnosti. Ona je naprotiv u izražaju te ideje; u tome da prikažemo neku apstraktnu ideju sjetilnim i materijalnim načinom.

Ili, ako hoćemo formalno govoriti, samo je jedan elemenat ljepote: izražaj ideje, ali takav izražaj, da ono u materiji odskače i blista. »Blistanje forme na proporcionalnim djelovima materije« — čini ljepotu, kako su se izražavali Neoplatonci. To biva kad u materiji postavi umjetnik sklad tako, da red odskoči u njoj. Zato je sv. Augustin govorio, da je ljepota: s p l e n d o r o r d i n i s. A kad postavimo red u materiji, kad usporedimo tako sve njezine djelove, da svi budu određeni jednoj konačnoj točci i svi budu podložni jednoj sveopćoj ideji, onda vidimo u njoj i jedinstvo forme. Zato će reći sv. Toma, da je ljepota u sjaju forme »c l a r i t a s f o r m a e«.

Zapravo forma daje svakom biću sadržinu i narav. Po formi jest sve što postoji. Treba se naime sjetiti, da forma daje svakom predmetu opstojnost i jedinstvo. Materija, koja je oprečna formi, jest po sebi neshvatljiva. Ona je tamna i opće bez ljepote i bez ikakvog izražaja. Štaviše ona ne može ni opstojati. Pa kad opstoji to je po formi, koja joj daje bitnost. Kao što materija razdvaja i, na neki način, uništuje tako forma sjedinjuje i oživljuje. Zato i velimo za mrtvu stvar, da je izgubila formu, ono što joj daje života. Bez te forme stvar uopće ne možemo ni zamisliti. I obratno: ta forma čini nam biće shvatljivim i razumljivim.

Zato svaki umjetnik u svom djelu najprije nastoji da izrazi formu. Glavno, pače jedino njegovo nastojanje jest u tome, da nam iskrisi formu iz neodređene materije. I njegov posao tek je tada gotov, kad nam svojim radom pruži izražaj, bistri izražaj forme, koju je nastojao izvesti iz materije.

A tada i mi osjećamo užitak u promatranju izrazite forme. To osjećamo zato, što u djelu nalazimo baš ono naše može zadovoljiti intelektualnog čovjeka: izrazitost forme. Čovjek, kao intelektualni stvor, teži za spoznajom ideje, apstraktnih misli. I kad je on došao do tih forma, on osjeća užitak kao u svom cilju. A tu ideju baš mu pruža svaka umjetnina.

Ali umjetnina mu pruža tu ideju samo i jasno. Zato je on shvaća bez teškog naprezanja. On je uočuje intuitivno, bez prethodnog razglabanja. A ona mu se prikazuje bistra i jasna, simetrična i uređena: u pravom i potpunom smislu i n t e l e k t u a l n a. Zapravo to nije drugo, nego djelo eminentne intelektualnosti. Samo duboka intelektualnost, koja se ne zaustavlja na površini već prodire do suštine predmeta, može dati djelo, koje će uistinu zadovoljiti intelektualnog čovjeka, i u kojem će on naći svoj pravi i istiniti intelektualni užitak. Pa ako nas osvaja takvo djelo, ako ono pobuđuje u nama osjećaj posebnog milja, to je zato što smo u umjetnini našli objekt naše intelektualnosti. A umjetniku se divimo zato, što mu je uspjelo svladati otpornu materiju, pa iz njezine neodređenosti i maglovitosti stvoriti izrazitu, bistru intelektualnu formu, i tako dati djelo izrazite ljepote.

DR H. BOŠKOVIĆ O. P.

ŽALOSNI DAN

Danas nema sunca
i čini mi se ko da svijet nema života
i ko da sve umire.
Samo kadkad vjetar zaleluja,
granama golim,
ulicom noseći lišće i papire,
i opet utihne.

I vrtovi su pusti,
jedino trava gdjegdje izbija,
i moj je vrt prazan,
samo goli orah,
strši i ko da me pita:
zašto danas nema sunca?
zašto je danas tako žalosno?...

MILIVOJ BAKARČIĆ.

JUTRO . . .

Rosa je vani pala...
Jutrašnji vlada mir,
A v rosnoj travi negde
Cvrčeki drže si pir...

Zora vre rudi dana
Spal nisem celu noč,
Misli mi blude Tebi
Nikak se ne daju proč...

PETAR KREML.

U PROCESIJI

Svijetlom ulicom danas gmižem
Pun nekog duševnog straha,
Ja, bijedni svemirski crvak,
Sazdan od jedne šake praha.

A svemir cijeli bolno šuti,
Dok tisuć ko jedan, glas se ori
Svet, svet si, dobri Gospode,
I srce ko svijeća gori.

Ulicom svijetlom idem ja
Preda mnom stupa Gospod Bog;
Pozorno sluša i strpljivo prima:
Goruće molbe naroda svog...

VJEKOSLAV ZIRDUM.

BRAT

Proljetna rumen zapadajućeg sunca napunila je svu golemost zraka i titrala je kao val jeke, što je izašao iz gora, da pozdravi ljude, koji su slušali prve proljetne gromove i njihov kasni tutanj. No najednom zalebde u zraku tihe ptice. Nastane mir bez oblaka i svijetlo prodre u bolesnu sobu Bolkovu. Nije bio sam on položen u krevet, nego je i njegova soba utonula u tmurnost tuge. I nije bilo vedrine da prekori ovu crninu i otjera kašalj njegovih grudiju koje su zvečale bez pjesme i slatkoće života. Zakvačili su se lijekovi o njegov pogled kao leptiri, koji ne mogu dati ono, zašto su stvoreni. Ubavost kad čekaju u busenima šapat iz potoka i pjenu njegovu. Mrtve poljane izgaraju bez života, bez pravoga lijeka. I čuje se zadnja vika bez lijepog sirenskog zvuka da unese kolorit u pustoš gdje je istinjao i zadnji žižak.

Bolko se prestraši tih svojih misli koje su zašle u hladnu stramputicu, gdje će mu se pomutiti još ono malo svježine i života. Misao mu htjede granuti među suncem neba. Turobno se nasmiješi makar je želio smiješak radosni. Nije mogao pokrenuti sam sebe u zrak drugih sfera, gdje se ne plače, gdje se ne umire...

Vani su na lijepu večer izašla djeca i majke ih gledaju. Pod nogama im katkad nečujno lizne koja kapljica kiše, koju još nije dospio osušiti vjerar pun južne doline, iz koje je došla njegova toplina. Djeca su se smijala puna veselja, koji im je glasove učinio tako slatkim za majčina uha. Nježni i vedri hihot obuzme sav naokolni zrak i s njim uđe u Bolkovu sobu. Njega to okrene odlučno i snažno kao velika ruka puna jakosti i poslušnosti velikom umu. Provedri ga taj navirajući zrak nekim novim izgledom, koji bi imao biti riješenje njegovog stanja. Pozove slabim glasom majku.

— Majko, molim Te, ja bih htio na balkon.

— Ali bit će ti hladno — odgovori mu majka ušavši u sobu. U njenoj cijeloj pojavi i zvuku glasa čitala se jasno tužno zamagljena historija Bolkove bolesti. Bili su tu svi časovi bez sna, svi premali odmori i dugo, dugo vječno strpljenje koje je bilo ocrtano na njenom čelu. Ta sva veličina, u koju je upala briga za njega, njoj se činila još kao malena. I zato mu je često govorila o tracima zdravlja što će ga obasjati, još zlatnijim ljepšim i ugodnijim od sunčanih. Makar je to zdravlje bilo tako dvojbeno, ona neprestano govoreći o ozdravljenju počela je sama vjerovati u nj. I zato mu je opet sada počela utjehom otvarati majčin osjećaj. On je gledao zahvalnim poglédom, koji nije mogao ugasnuti ni u najvećem stupnju bolesti. Privio se rukama i dušom uz nju, dok ga je iznosila na balkon...

Tu je sjeo kraj mirnog vjetra, koji je nosio polaganu noć. Ćutio je pod sobom zdravu viku djece. Vika je lutala obijesno zrakom tražeći silan vihor, da se u njemu ogleda snaga mladosti. Zvijezde, još slabe i nejasne, dolazile su na nebo, a ulica je bila sve rijeđa ljudima i bukom. Katkad se samo čula kola, čiji se štropot vraćao kući i žurio se makar je odisao radom i umornošću. Na zidove kuća isplazili su crni obrisi i djeca rekavši — laku noć — odu kući. Bolka je obuzimala slabost i nemoć vala koji je donosio olakšanje. Mekani zrak je dolazio pun iskrica, a njemu se činilo, da mu sada mogu umrijet pluća, srce i sve bi mu moglo postati mlohavo i nepokretno, a on će još ipak ostati u prikazi mnogo ljepšoj nego što je bio dosadašnji život. Čisto neprimjetno se uvodio u te refleksije u kojima je bio kao izgubljen, ali nije osjeto samoću i tjeskobu nego radost, koja se očuti prije ulaska u mir....

Kad je majka ušla na balkon, da ga odvede u sobu, začudila se silno blaženoj rumeni na njegovom licu, koja je bila slična onoj iz zdravih dana. Lice mu nije pokretao niti jedan trzaj, koji bi pomutio onu harmoniju nježnih, smirenih crta.

— Spava — prošapće majka tiho, da ga ne probudi. — Bože moj kako je lijep kao da je pokriven nekim zamamnim velom što u sebi nosi tajnu za ozdravljenje.

Odvela ga je u sobu punu polusjene, gdje su stare slike izgledale kao počasni red vojnika, koji čeka u svečanom pozdravu. Metnula ga je tiho mirno u krevet, koji ga je primio u naručaj mjesto majke, koja je izašla predavši Bolka snu... njemu je bivalo sve bolje ali to je sve nekako u duši kao da mu je ona bila bolesna i tražila mir čuvstva. Da, da sve je dobro. Već je kasno, a još nije zaspao, da sniva o molitvi, koju je prije spavanja prosuo iz srca da odleti Gospodu. I sad će sanjat o nekome tako dobrom, Velikom, a to je taj što ga zovu ljudi Najvećim Kraljem. Taj je za njega i život i zdravlje i topla pjesma ljuljanka što nosi sunce vrh dragih jablana, što rastu ko visina njegovog Kralja, kojega će zvati Bratom. Brate što ćemo skupa orati njive i sijat ljubav proljetnu. Prije će ga poljubiti za zdravlje. Sad će zaspati da sutra posjeti ozdravljen sve ljude dobre, da priča o Bratu dragome i lijepome, što je pokrenuo njegovo srce zahvalnošću. Evo, evo skoro će zaspati. Već drijemo. I zaspao je u toplim skutovima ko sjena u noći. — Jutro ptica i cvijeća, što se poljepšalo radi zdravlja i Brata. Usto je momak, potresu se planine. I sve, jer svi su dobri. Zato ide sada svakome u posjete. I riječ mu je dio pjesme. Svi ga vole. Nitko se ne ljuti. Mržnja je mrtva. Na prozorima nadimlju se ruže a prije su bile rešetke. Tu nema crnih boja što sipaju pljevu, nose kišu na ledine. Oblaka nema, svuda je rasvjeta sunca. Život novi život, koji nema melema i lijekova, jer ih ne treba. Na ulicama nema redara, za tamnicu nije niko čuo a zločin je nepoznata stvar. I nije čudo, da je Bolko cijeli dan lutao gradom i nosio radost u sebi. Sav sretan došao je kući i sve sobe su mu bile premalene za vedrinu. Na jastucima je počivao svileni dah i vezeni su likovi bili kao oživjeli. Poslije godinu dana prvi put je legao Bolko u krevet zdrav kao izvor što puni mladošću i svježinom tok rijeke. Rijeka snova opet ga je privukla silnom svojom bujicom do njegovog Brata. Tako dobrog još sa ljepšim likom, nego što mu ha je mogao dati Rafael, Tizian, Dürer i da Vinci. I njegove ruke što primaju svakog i grle ga kao zlatan uvojak čelo, odano i blago. I prašta sve, sve, zato i su ljudi tako sretni kad ga imaju u svojim srcima, u svojim djelima, u svojoj ljubavi. Gle, kako se smiješi i susreće ga ne milošću nego bratstvom, jer samo bratstvo može dati ljubav. I ljubav može dati samo bratstvo. On mu je brat a mogao bi mu biti gospodar. O dragi sni, o vaš čar što me pokreće da prostrem milinom sve doline i sve zelenilo šuma i šaptanje mora. Brat, brat dragi naš i dobri. Mi svi smo ljudi sretni koji smo kod njega...

— —

Majka uđe u sobu u tišini svojih koraka. Dah joj ne plače jer vidi odraz zdravlja na licu.

Ali što je to, on ne diše. Duboki san.

— Bolko, Bolko — očaj provali u njenom hrapavom glasu. Strese ga nježno, jače, i sve grublje...

Mrtav...

Ž. K. GUMHALTER

PRIČA O NJIVAMA

Noćas su njive svu noć o nečem sanjale
pod bijelim i prozirnim maglenim platnom,
a mjesec je na njih zlatnu svjetlost lio
i škakljao ih svojom zrakom zlatnom — — —

Jutros su se one rano kupale u rosi
i mirisalo je po njima prosuto cviječe
što ga je noćas prosula bijela luna
koja se blistala od proljetne sreće...

ŠIROKI BRIJEG. ŽELIMIR ANDRIJANIĆ.

MOJA RADOST

Iza kuće moje šumori mi voda
Masline su mirne, ne saviju granja,
Vjetar je ušuto, pošao daleko
Zvijezde su zasjale ispod plavog svoda.

More mirno spava. Ne čuje se buka
Niti lavež pasa ove tihe noći —
Sve je tiho, mirno preko glave moje
Večeras je prošla jedna blaga ruka.

I najveću radost ja osjećam sada
Kad je vedro nebo i tišina noćna,
Vesela mi duša dobrog Boga moli
Dobri, blagi sanak na oči mi pada.

DANILO ČOVIĆ.

JUTRO

Preliv svijetla poljuljao tamu
I lik sunčev svježoj nosi zori
Čija rumen na crvenom žitu gori
I pali žižak na ohlađenom kamu.

Zrakom se jezera diže miris i grli
Jutro što se na obzorje penje
Ljestvama čija vitkoća stenje —
Želja po njima u visine hrli.

Do nas putevi u snu viđeni dolaze,
I pogled nam vedri vidici maze
Mi imamo nadu za živote bolje.

I dok tamo u lijepom kraju, dolje
Zacjeljuje naša prastara rana
...U kamenolomu se budi prasak dana.

ŽELIMIR K. GUMHALTER.

GORICE

Cele te dane sunce tak jako pripeče
V goricam našim grozdje vse bole zreli.
Med zelenim listjem grozdje se skriva
Črno i belo i tak lepo diši.

I v našem je kraju vre počelo branje
Vsi se žuriju i mladi i stari,
Brente se puniju vre slatkoga grozdja,
Koje dole vu kleti nosiju pudari.

Bregi su naši tihi oživeli sada
I popevke ideju od brega do brega.
Život vu našem selu tak lep je i sladek,
Kaj tu ti je sad vsega, moj brate, baš
vsega. —

I. V. MLINARIĆ.

BIJELI TRAG

(IZ „PROLJETNIH TRENUTAKA".)

Danas je sunce svojim sjajnim rukama
zagrlilo selo, male zgurene kućice
i prosulo meni na čelo
svijetlo,
svijetlo prebijelo.
Njegov je smješak tako sladak
i drag.
I kako nebom je šetalo,
u duši mojoj je blistao
bijeli trag... IVO D. BALENTOVIĆ.

U OSVIT PROLJEĆA

Noćas je pospana sanjala luna o Panu;
Obličje njegovo bilo je obličje proljetnog boga:
Niz rame sa zlatnom kosom
U oku s blistavom rosom,
S licima punim svijetla žarkoga.

A jutros mirisni lahor šaptaše stabalju sivom
O njemu priču. I lani on je
Pašnjacima prošao bujnim uz rijeku i slap
Pjevajuć novoj mladosti uz frulu
I mnogom je jasenu trulu
istisnuo toplu i mutnu kap
soka i rosnu suzu za preživjelom dobi.

Noćas je blijeda sanjala luna o Panu,
Dok jutros kroz tišinu zračnu, sunčanu
Njegov se orio smijeh. — V. —

RAZDRTO SRCE

I.

Jedne tihe večeri, u svojoj kukavnoj sobi, u kojoj je bio samo stari krevet i dvije slike, Bog zna kakova okvira i izradbe, razmišljao je đak Stjepo o svojim studijama. Otac mu umro, imanje slabo, a pomoći odnikud. Pošao bi u grad nastavit studije, ali nema novaca. Njegova majka trudila se, da u koga nađe bar za put i prvi mjesec, a on bi ostalo istukao instrukcijama. Ali niko ne da. Svak zna, da u Stjepove majke nema ni pribijene pare. Razmišlja on tako, pravi nacrte na jednom izderanom i već ispisanom papiru (jer ni bilježnice nije imao) kako bi mogao da zaradi na instrukcijama naredne godine. Pa to mu je sav novac od čega se može prehraniti u tuđem gradu.

Mjesec je prosipao svoje blijedo svijetlo na lice žalosnog i ispaćenog mladića. A mjesečevo je svijetlo pravilo tužan utisak u Stjepovoj sobi. Blijedo Stjepovo lice postalo je još bljeđe, a sva soba bijaše u polutami.

Kasno je doba... Stjepo je odložio olovku, bacio papir i tužan i shrvan legao u svoju staru postelju. Što od brige, što zato, jer je sama postelja bila tvrda, nije mogao da zaspe. Cijelu je noć razmišljao, molio se Bogu, da dirne u srce koje dobre duše, neće li mu dati malo novaca. U tužnim mislima, iznemogao i pospan, dočekao je zoru. Digao se, uzeo svoju olovku i opet računao. U hodniku se čuo razgovor. Prislonio je uho na vrata od sobe i pomno slušao, svaku riječ. Najednom njegovo slabo i žuto lice dobije sjajan izraz. Čuo je riječi upravljene njegovoj majci:

— Vidim te u bijedi i nevolji, tužnu i zabrinutu za svoga Stjepu — ovdje je Stjepo počeo plakati, jer je vidio koliko se za nj brine njegova dobra majka. — Pružam ti ovo novaca, vlastitim znojem dobivenih. Tvoj Stjepo, kad bude veliki čovjek, naplatit će i meni i tebi stostruko.

Starica, komšija Kata, izvadi stare banknote i pruži ih Stjepinoj majci.

— Hvala Ti, dobra moja Kato, dobri Bog neka ti plati za tvoje dobročinstvo! Majka je ogrlila staricu, a njene su se su padale na lice dobrotvorke kao bistri izvor potoka. Zatim je i Stjepo izašao i zahvalio dobroj starici, a Kata je bila sva sretna što ih je razveselila.

II.

Bio je krasan rujanski dan. Sunce je pozlaćivalo svu okolicu. Tu i tamo vidjeli su se bijeli oblačići kao jato galebova. Stjepo se spremao na putovanje. Majka mu je štošta lijepa spremila u kovčeg, znajući, da njen Stjepo neće u tuđem gradu imati milosti od nikoga.

Kakav je težak bio rastanak majke od sina. On bi ostao, ali mora da ide u borbu za život. Jest, u borbu — — — Morao je već iznejaka gristi tvrdu koru kruha sa svojim sićušnim i slabim zubima.

Spremio je sve. Majka ga je ogrlila, umila svojim vlastitim suzama i poljubila ga u čelo, a on je već tada bio tužna lica, raskidana srca u komadiće i izmorena do skrajnosti. Parobrod je fijuknuo, a Stjepo je dao majci posljednji poljubac i otišao. S palube parobroda gledao je dugo jednu crnu točku, dok nije potpuno iščezla.

Stigao je u grad činila mu se odurna ta gradska atmosfera puna bakcila i prašine. Ali je morao tu ostati. Cijeli dan tražio je stan, dok se nije napokon

smirio na periferiji grada u jednoj vrlo siromašnoj kućici. Upisao se u gimnaziju, našao nekoliko đaka za instrukcije i počeo ozbiljno da radi. Našao ih je toliko, da i jedan jači i zdraviji čovjek ne bi mogao izdržati. Mogao je, đački rečeno, prilično živjeti.

Ali njegovo slabo i već napola bolesno tijelo nije moglo da podnosi toliki rad. Bio je povučen u se i u svoj rad, te nije nikada mogao mirno otpočinuti.

Jednoga proljetnoga dana osjetio je Stjepo da ga nešto steže u prsima. Osjetio je, da se neki potajni crv uvukao u njega i da ga hoće rastočiti. Ispočetka je pomalo kašljucao, kasnije sve jače i jače...

Iz dana u dan postajao je sve blijeđi, blijeđi od one mjesečeve svjetlosti, kad je ono razmišljao kako će doći u ovaj grad. Nadao se, da će bolje živjeti, da će mu biti lakše. Uzdao se u svoje sile, a i one ga izdaše. Vidio je, da je primio u se svu ovu bolesnu gradsku atmosferu, koju je prije tako mrzio. Osjećao je ljepotu svoga rođenoga kraja, a srce mu je hlepilo za njim.

Dani su jedan za drugim odmicali i došlo je vrijeme ferija. Stjepo se spremao na ferije, ali ne onako veseo kao prije, nego tužan i bojažljiv. Bojao se je, da će rastužiti majku.

Kad je pošao kući morao uraniti na parobrod pa sad nastala prava borba između jutarnjega zraka i njegovih prsiju. Na pristaništu ga dočeka majka bila je sva radosna kad ju je poljubio i kad joj je kazao dobar uspjeh u nauku. Cvrčak je pjevao na staroj maslini kao i svaki put, kad se Stjepo vraćao kući...

D. ČOVIĆ.

VEČERNJI MIR

Suton otkida vrhove žitnog klasa
I znojnu zrelost u omarnom luku
Sred plahosti vela se talasa
Para žuljavih seljačkih ruku.

Večer se naslanja u tišini zraka
Na hrbtove gora i smjer mojih puta
Dajući dojam umilnog mraka
U kojemu nitko ne luta.

Već ode frula romonom potoka
U naplavljene prude nježnoga mu boka
Kraj titravih domjenka na obali.

Tamo se ljube refleksije i vali,
Moleći poštednju od skore noći
I život na njenoj svjetskoj ploči.

ŽELIMIR K. GUMHALTER.

BOL NA OTOKU BRAČU

Na jednom od najljepših mjesta otoka Brača uz prekrasnu morsku plažu sa bijelim sitnim šljunkom pruža se mjesto Bol nasuprot Hvaru. Nije ni čudo, da je to mjesto u posljednje vrijeme kad se diže turizam po našoj rivijeri privuklo svojim smještajem i ljepotom posebnu pažnju izletnika koliko naših toliko i inostranih.

Već u XV. vijeku privuklo je to mjesto k sebi i dominikance koji su se smjestili na najljepšoj istočnoj strani mjesta i već tada sagradili lijepi samostan i crkvu na malenom poluotočiću. Pogled na taj samostan je naročito čaroban i interesantan. Položen po cijeloj dužini poluotočića, izdiže se nad samim hridinama morskim, pa kojima su se izredala zelena stabla borova i tamariša. Dražesno vitak zvonik diže se visoko u nebo, i svojim omjerenim linijama oduhovljuje svu skupinu zgrada. U samoj crkvi, koja je nažalost kasnije grdno izobličena nadodatkom jedne lađe, naročito je interesantna umjetnička slika glasovitog italijanskog majstora Tintoretta, koja predstavlja Majku Božju među svecima. Na drugoj strani samoga mjesta, važno je spomenuti maleno mjesto Murvice, smješteno u gorskoj šumi sa svojom starinskom crkvom, kamo su se, kako pričaju, nedavno zaklonili naši stari glagoljaši i tu provodili neku vrst samostanskog povučenog života. Inače narod je još i danas interesantan. Otvoren i odvažan, bistar i nadaren uvijek je pokazivao smisao za kulturni napredak i razvitak iako je višeput trpio od neustrajnosti. Već odavna osnivaju prvu hrvatsku vinogradsku zadrugu. Još i danas cvate ribarska zadruga koja je čak prva kod nas dobavila moderni motor i upotrebila američki način lovljenja na tunje. Osim ribolova bave se stanovnici mjesta isključivo vinogradarstvom, i proizvađaju izvrsnu vrstu vina poznatu radu svoje slatkoće i jačine. Sasma lako se može iz Bola napraviti lijepe izlete u Vrbovsku, gdje se nalazi bogata kolekcija umjetničkih slika od italijanskih majstora XV. i XVI. vijeka. Nije daleko ni Hvar ni Starigrad pa tečajci mogu sasma lako da pohode i ta glasovita mjesta.

H.

FERIJALNI TEČAJ HRVATSKOG KATOLIČKOG NARODNOG ĐAŠTVA

Zagreb, početkom lipnja.

Ove godine stoje stotine milijuna katolika po svim kontinentima kugle zemaljske pod svečanim utiskom velikih i značajnih jubileja, koje slavi rimokatolička crkva, a to su proslava 1500-godišnjice Efeškog koncila i 40-godišnjice znamenite enciklike Pape Leona XIII.: »Rerum novarum«. I jedno i drugo pitanje je bilo od životne važnosti za katoličku vjeru i Crkvu. I jedno i drugo pitanje kao to: Da li je Blažena Djevica Marija zbilja Bogorodica, i, kako treba riješiti socijalno pitanje — riješila je Crkva na sretan, jedino ispravan način. Ništa nije tako blizu našoj odanosti, našoj neograničenoj nježnosti prema Nebeskoj Kraljici Majci — Bogorodici Mariji, zajedničkoj Majci cijeloga čovječanstva. Ništa ne možemo dati Svetoj Crkvi katoličkoj kao naknadu za to, što nam je očuvala svetu, neokaljanu i čistu istinu o Majci Mariji, Zvijezdi Mora, utjesi žalosnih, Zdravlju bolesnika, Majci dobrog savjeta, Kraljici anđela i Kraljici našega srca. Možemo samo dati našu nevrijednu hvalu Bogu, koji nas je preko svete Crkve očuvao od zabluda. I mi vidimo, svjedoci smo veličanstvenih proslava, koje priređuje najprije vječni Rim, a za njim cijeli katolički svijet, 350 milijuna ljudi, natječući se tko će koga natkriliti ljubavlju prema zajedničkoj Majci Mariji, tko će bolje proslaviti svečani i rijetki jubilej — 1500. godišnjice proglašenja dogmom, da je Marija iz Nazareta prava Mati Božja.

Drugi je veliki datum 40-godišnjica enciklike »Rerum Novarum«, koja je došla kao krvava potreba, dar s neba poslan suvremenim generacijama, da zasiječe taj gordijski čvor, raspru između vladajućih i potištenih klasa, između kapitalizma i proletarijata. Baš osamdesetih godina, kad su socijalističke ideje u prvom naletu jurišem zauzimale mase, suprotstavlja se marksizmu rimokatolička crkva, da kao čuvarica morala neustrašivo rekne pravu istinu svima ljudima dobre i zle volje. I zbilja, rimokatolička je crkva, kojoj je u ono doba bio poglavicom jedan od najgenijalnijih Papa i ljudi svoga vremena, jednom silnom proročkom vizijom gledala, pod vodstvom Duha Svetoga

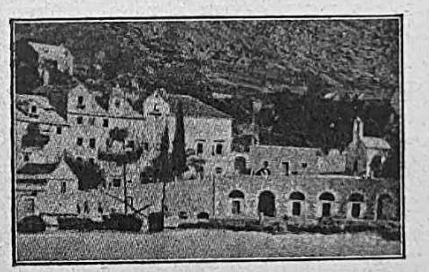

JEDAN POGLED NA BOL

u budućnost, kad je postavila kao temelj rješenja socijalnog pitanja — pravdu, t. j. da se dade svakomu ono, što je zaslužio i što mu pripada po Božjem i prirodnom zakonu, a povrh svega da vlada ljubav.

Glas je svete Crkve odjeknuo kao malo kada u povijesti čovječanstva a na milijune je ljudi preglo da ovu encikliku provede u djelo. Posljedice su ove Papine poslanice velike i neprocjenjive. Katoličke radničke organizacije u Njemačkoj, koje su organizovane na temelju ove enciklike spasile su Njemačku, a s njom i cijeli svijet od bezbožnog boljševizma u prvim poratnim godinama. Baš je prošlog mjeseca svibnja u papinskom gradu Vatikanu na desetke hiljada radništva iz cijeloga svijeta prodefilovalo u Damasovom dvorištu pred Ocem kršćanstva Papom Pijom XI. u znak proslave i zahvale ovih najnižih i prezrenih Sv. Crkvi za encikliku »Rerum Novarum«, koja ih je podigla iz blata, u koji ih je bio ubacio poganski gospodarski liberalizam.

U znaku ovih proslava koje ne mogu nijednog katolika ostaviti indiferentnim održat će i Hrvatsko katoličko narodno đaštvo svoj ovogodišnji ferijalni tečaj na otoku Braču u prekrasnom starinskom samostanu bijelih otaca dominikanaca u Bolu. Sva je povijest hrvatskoga katoličkoga pokreta isprepletena ljubavlju prema Bogorodici, koja je kao Neoskvrnjeno Začeće zaštitnica našeg đaštva još ispočetka njegovog organizovanja. Još nešto. U posljednje vrijeme se u našim redovima naročito posvećuje pažnja Ćirilo-metodskoj ideji, koja mora biti prvi i glavni apostolat svih slavenskih katolika, jer je Providnost odredila, da mi katolički Slaveni budemo most između istočne pravoslavne i zapadne katoličke crkve. A baš je Blažena Djevica Marija ona svetinja, koja je zajednička i katolicima i pravoslavnima. U vidu Ćirilo-metodske ideje bit će dakle održana stručna predavanja o Majci Božjoj i Vladimiru Solovjevu, tom najvećem Slavenu zadnjih decenija i apostolu crkvenog jedinstva. I socijalni je rad i studij bio jedan od ideja vodilica svih naših nastojanja od početka osnivanja pokreta pa do dana današnjega. Svoje uporište, s kojega su polazili, imali su naši ljudi baš u enciklici »Rerum Novarum«, o kojoj se neprestano raspravljalo po našim revijama, osobito pak u godištima naše »Luči«, a po kojoj se i radilo kod većine, a kod manjine s uspjehom. Stoga će se na tečaju raspravljati i teoretski o enciklici »Rerum Novarum« u vezi s najnovijom socijalnom poslanicom Pape Pija XI. »Quadragesimo anno«, i praktički, koliko je uspjeha ova enciklika imala kad je bila primijenjena na život.

Sastat ćemo se dakle u vidu ovih važnih jubileja, da čujemo naše stručnjake, koji će nam predavati o ovim važnim predmetima, a što će se rijetko više ikomu u životu pružiti prilika, da o ovomu čuje govoriti kod nas na tako obrađeni i stručni način. Osim toga sastat ćemo se, da se opet vidimo, da ispričamo jedan drugomu, kao prijatelj prijatelju, sve što nas tišti, sve što nas veseli, sve naše uspjehe i neuspjehe, da učvrstimo jedan drugoga u borbi za našu ideju. Sastat ćemo se da produbimo naše lične veze, da ih osvježimo i da konačno provedemo u toj svetoj zajednici ozbiljnog rada i nekoliko ugodnih dana punih sunca, mora i pravih prijatelja. Blagoslov Božji, Blagoslov Bl. Djevice Marije i Svete Crkve bdjet će nad nama, dok budemo zacrtavali smjernice rada za čitavu jednu godinu, bdjet će nad našim radom nad našom radosti i nad našim odlukama.

Do viđenja na moru!

I. L.

O PROGRAMU TEČAJA

raspravljao je naš odbor na dvije svoje sjednice, pa je fiksiran program za tri dana tečaja. Rad bi kroz ta tri dana bio po prilici ovaj:

PRVI DAN: U jutro. 1. Povodom obljetnice enciklike Leona XIII. »Rerum Novarum«, koja je temeljni kamen katoličkog socijalnog naziranja održalo bi se jedno teoretsko predavanje o značenju modernog katoličkog socijalnog pokreta. 2. Uz to teoretsko predavanje

imalo bi se održati jedno predavanje o historijatu katoličkih radničkih organizacija i o njihovom značenju u današnjem stanju.

Poslije podne prvoga dana bi se imali pročitati (odnosno izreći) izvještaji o radu pojedinih grupa Podmlatka. To je na dosadanjim tečajevima uvijek bila najinteresantnija tačka programa.

DRUGI DAN. U jutro. Jutro bi poput jučerašnjeg popodneva imalo biti ispunjeno nastupima srednjoškolaca. Srednjoškolci bi iznijeli nekoliko referata, o kojima bi se povela debata.

Poslije podne drugoga dana drži predavanje dr Ljubomir Marković o socijalnim tendencijama u domaćoj i stranoj književnosti.

TREĆI DAN: Prije podne. Održat će prilikom obljetnice efeškog koncila predavanje o Mariji Bogorodici jedan Otac Dominikanac, a duhovnik Podmlatka Apostolata održati će predavanje o Solovjevom naziranju na odnose istoka i zapada. To će poslužiti kao zgodan uvod u rad.

Poslije podne trećega dana, će biti održana svečana godišnja glavna skupština Podmlatka Apostolata. Uz izvještaje odbora bit će održani referati o raznim aktuelnim organizacijskim problemima.

Prema svemu tome, što smo iznijeli, tečaj će obuhvatiti dosta opširnu i zanimljivu građu a uza sve to smo se ograničili na pet predavanja. Predavanja će biti stručno i sažeto obrađena, tako, da će učesnicima tečaja dati potpuno zaokruženu sliku. Za to nam jamče imena samih predavača.

KNJIGE I LISTOVI

DEKADENCA MIROSLAVA KRLEŽE. — (M. Krleža: Knjiga pjesama. Ćirilica. Beograd. Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Knez Mihajlova ulica 1. 1931.)

U zadnje se doba počela opažati dekadenca Miroslava Krleže na svim linijama. Od kritika i polemika jačih zamaha evolvirao se u sitnog i zajedljivog kritika, od auktora »U agoniji« i »Gospode Glembajevih« evolvirao se do auktora »Lede«, od auktora »Pana«, »Tri simfonije« razvio se konačno u auktora neuspjele zbirke »Knjige pjesama«, koje je štampao u Beogradu ćirilicom. Istinabog, mi nismo nikad ozbiljnije vjerovali u talenat g. Miroslava Krleže kao auktora lirskih pjesama. Njegove su pjesme značile bez sumnje nešto novo, novi izraz, novi riječnik, riječnik grubih i oporih riječi, koje su se doimale nas tek zaprepaštenjem, kako uopće može jedan čovjek upotrebljavati takve bisere i dragulje i davati ih drugima kao lirsku poeziju. Mi smo čekali, što će iz toga konačno biti. I dočekali smo eto »Knjigu pjesama«! Naš je sud i naša sumnja opravdana: Krleža nije lirski pjesnik. On će ostati zabilježen u povijesti hrvatske književnosti jedino kao auktor »Agonije« i »Gospode Glembajevih«.

I u ovoj zbirci, punoj tendencije, punoj t. zv. »socijalnih motiva«, koje je on imao čast unijeti u našu poratnu liriku i otrovati na desetke epigona, inače možda i talentiranih ljudi, opaža se još stari Krleža — stari buntovnik — stari marksist. Njegovo je uvjerenje glavni movens čitave ove zbirke. Ali ovo uvjerenje, koje bi ga moglo prožimati kao ličnost i na temelju kojega bi mogao on da umjetnički stvara, on jednostavno iznosi vani. On iznosi uvjerenje a ne umjetnost stvorenu na tom uvjerenju. On se dakle odmah nalazi na izvanumjetničkom polju i tu ga treba s idejne strane zahvatiti i dati mu po prstima.

U čem se sastoji »novo« g. Miroslava Krleže? »Novo« ovdje ne smijemo shvatiti u smislu umjetničkog stvaranja, koje je po svojoj prirodi uvijek novo. »Novo« se ima shvatiti ovdje tako, da je g. Miroslav Krleža uveo u liriku neke riječi, neke izraze, koje dosad prije njega nisu bile upotrebljavane u našoj književnosti (pustimo na stranu naše renesansne interesantnosti). I ništa više. Nitko kao Krleža nije u tom pokazao više smionosti, nitko kao Krleža nije uveo više blata, smrada i drugih odvratnih izraza, koji po svojoj prirodi odvratno i djeluju. A ništa nije lakše izazvati u duši siromašnog čitača nego čuvstvo odvratnosti. To su najjeftiniji efekti, to može da napravi svaka budala, svaki idiot, zato ne treba imati ni dramski talenat jednog g. Krleže. Osim toga bujica riječi, bujica fraza (svoje vrsti!) druga je blagoglagoljiva karakteristika g. Krleže, koja se izvrgla u verbalizam. On niže u pjesmama — riječ — tačka — riječ — tačka, monotono i u nedogled, od početka do kraja. Navest ću samo nekoliko primjera:

»Na pučini jedro, lik rumena broda
i ticalo bijelo svjetionika.
Pod palubom oganj. Smijeh. Harmonika.«
(Bonaca u predvečerje.)

ili ovo:

»Ulica je prazna. Prazna novogradnja
Vjetar u obruču brijačkoga pladnja. (!Op. ur.)
Zvuci iz blata, u vratima ključ.
Na zvoniku škripa.
Mekanizam sata.
Bronca.
Tuč.« *(Uspomena na Galiciju 1916.)*

Ili ovo:

»Svjetiljku neki ljudi prenose i nose
Nemir. Nokti. Zubi. Zveket lanaca.«
(Smrt na vješalima.)

Ili pak ovo:

»U lecima kocke: jeftine kajite,
u kockama ljudi, slike, žalost, djeca.«

Ili ovo:

»Kad sjaju svijetla i u mračnoj tuzi
tvog glasa glas se glasa glasnim glasom«.

Ili ovo:

»Bijele žene, bijele ruže, bijeli hrtovi,
labudovi bijeli, zvona, vrtovi.
Modre vode, glas gitara, valovi
gozba, glazba, radost, cjelovi.«
(Gradovi u snu.)

Itd... Itd... Itd... mogli bismo mnoštvo toga iscitirati. Kad je poznati talijanski kritik i estetik B. Croce u svojoj reviji »La Critica« ocjenjivao Pietrobonovu antologiju Pascolijevih pjesama (ed. Zanichelli, Bologna. Ova se ocjena nalazi uz Croceovu studiju o Pascoliju u posebnoj knjizi) napisao je ironički sasvim ispravno citirajući ove stihove iz pjesme »Bastone«:

»E vidi il fiume, il mare, il monte, il piano:
tutto...«

»Da, Pascoli je vidio sve, jer nije vidio ništa pojedinačnoga ništa značajnoga...« Isto to možemo reći i za Krležu, koji nabraja toga do užasa mnogo, čitav jedan rječnik... Polako, gospodine moj, nije dosta nabrajati. Stvar mora biti umjetnički obrađena... Svaki novi termin, svaki novi pojam mora biti organska cjelina, ne suh i mrtav, već svjež i živ i pun istinskog izraza pjesnikove duševnosti. Pročitajte bilo kakvu pjesmu gospodina Miroslava Krleže iz ove zbirke (osim nekih uspjelih strofa) i kad je pročitate, analizirate i odijelite (što ne bi čovjek vjerovao, jer je Krleža krio svoje uzore kao zmija noge) sve ono što je Krleža naučio i posudio od Moderne i od — Vladimira Nazora — što će ostati? — Nekoliko prostih — neumjetničkih izraza, nešto žučljive, neumjetničke naravno, polemike — a nimalo prave istinske poezije.

Evo što je njegovo, što nije gosp. Krleža uzeo ni od Moderne, na koju pljuje (kako je samo divno ovo liberalno-marksističko gombanje!) ni od Nazora, ni od bilo koga drugoga u našoj književnosti: direktno hulenje Boga na ovako drski komsomolski način:

»Odjeci prazni, tupi,
akustika groba: tu se slatko drijema.
Mrtvi sveci, trule knjige, boga nema«.
(Seoska crkva.)

Ima i drugih hula protiv svega što je dobro, lijepo i sveto, da u tome prelazi poznatog Puljiza Stechettija:

»Milostinja je igra lažljiva i voljka
za ugodnike božje masnoga podvojka...«

Ili n. pr. ovo:

»A Samilost, gnjila božja kćer«,
— — — — — — — — — — —
»Što u Nebo kaže nad oblake u tminu,
dokazujući svima iz biblijskog štiva
da se u gladnom tijelu božansko lice skriva.«

Ili ovo:

»I što će bijedi riječi šepavog hidalga Svetoga Lojole; (?!!)
i pjesma suncu gospodina mladog iz grada Asizi?
To su skupocjene riječi u brokatnoj rimskoj rizi,
a bijedu peče bijeda u njenoj krvavoj brizi.
Što će joj pisane strofe u božjoj premudroj knjizi,
kad bijedu bolovi piju i krvave rane bole.
U bijedi se ljudi klanjaju i sklopljenim rukama mole,
u svijetu gdje bližnji bližnjega ko sami sebe vole
pod nebom Svetoga Franje, Svetoga Tome i Svetoga Lojole.«

U pjesmi »Badnjak«, Krležin komsomolski bijes na religiju dostiže vrhunac. Tu on prikazuje Krista, koji na Badnju veče silazi s neba u smokingu i fraku te pleše i zabavlja se u pokvarenom kapitalističkom društvu, dok za proletarijat haje i ne haje. Također se Krleža krvavo ruga svećenstvu u pjesmi »Crkvenjak u predvečerje blagdana«...

Smiješno bi bilo i dokazivati, da je ovo poezija. Što je ovo, to je svakome na prvi mah jasno, to je marksistička mržnja na vjeru. Smiješno bi bilo nadalje upuštati se u polemiku s ovim i ovako naivnim pamfletima jednog kvitiranog k. und k. oficira, poklonika cezarokraljskog feldmaršala Conrada v. Hoetzendorfa i marksiste! Krleža nije kriv, što nije dobio solidniju filozofsku naobrazbu, ali nema prava da se ruga nekomu drugome na temelju svoje naivnosti. On, koji se zadovoljava s plitkim i naivnim materijalizmom, napada i ruga se onima, koji milijun puta više znaju i milijun puta inteligentnije misle od njega. A nema veće tragikomedije za nekoga, nego kad se taj netko na temelju svoje ignorancije i pličine ruga nekome, koji ima pravo.

ILE.

MARTIN KUKUČIN BENCUR: »KUĆA U STRANI«. Roman s otoka Brača. Izdala Knjižnica Dobrih Romana, uređuje dr Josip Andrić. Deseto kolo, 1931. Knjiga 39-40. Jeronimska knjiga 337. Preveo A. Simčik.

Već sam u prošlom broju »Luči« istaknuo važnost Knjižnice Dobrih Romana i spomenuo sam en passant i Kukučinovu »Kuću u stra-

ni« kao jedno osebujno djelo svoje vrsti. Djelo je napisao slovački dr Martin Bencur (pseudonim mu je Kukučin), koji je kao liječnik živio i radio među Hrvatima, i tako se uživio u hrvatski život, jade i nevolje i priljubio njima, da se u njegovim djelima iz hrvatskog života i društva i ne opaža, da je to pisao netko, koji nije Hrvat. Ima tu osjećaja ima tu beskrajne ljubavi za našega čovjeka. Martin je Kukučin, živeći u Selcima na otoku Braču, upoznao do u tančine život naših otočana. Toliko ima opažanja pojedinosti, koje izlaže na tako jednostavan

RUDOLF BELLING:
GLAVA U MESINGU (1925)

način, da ih može osjetiti svatko, ne samo onaj, koji je imao sreću da tamo provede svoje djetinjstvo i najljepše časove života, nego i svaki onaj čovjek boljega ukusa, koji se prepusti Kukučinovom romanu i povjeruje njegovom načinu pripovijedanja, koje svojom jednostavnošću zahvata mjestimice čitaoca elementarnom snagom. Sama fabula je ova: Niko Dubčić, sin seoske gospođe i veleposjednice udovice Anzule, zaljubi se u seosku ljepoticu Katicu Preturušu i hoće da je oženi. Njegova mati šjora Anzula protivi se tom sinovljevom koraku, ali konačno pristaje na ženidbu uz uslov, da vjenčanje odgodi na godinu dana, nadajući se, da će se zaljubljenici kroz to vrijeme bolje upoznati te saznati, da li je ta njihova ljubav iskrena i duboka. I zbilja kroz to vrijeme, Niko inteligent s maturom realke, upozna da mu priprosta Katica ne bi mogla pružiti onu istinsku i duboku ljubav, kako je on to želio, te se konačno ženi Doricu, koja je došla iz »koleđa«, a koju su mu već otprije roditelji bili namijenili. Katica, kod koje je, čini se, ljubav prema Niku bila više na drugim temeljima nego to obično prava ljubav počiva, jer je Niko bio najbogatiji i iz najbolje kuće na otoku, udaje se za poštenjačinu Paška, s kojim se razumijevala, prije nego se upoznala s Nikom. U okviru ove fabule isprepleteno je mnoštvo sitnica i detalja, da sve ličnosti, prožete dubokom etikom, miču i živu pred našim očima. Tu su spomenute sve odlike i mane naših otoka, a vrlo je živo opisano politiziranje u doba borbi između pravaša, narodnjaka i autonomaša. Vrijedno je naglasiti da djelo nimalo ne gubi na umjetničkoj vrijednosti unatoč tomu, što su sve ličnosti duboko moralne a cijela je fabula kao cjelina etički na svom mjestu. Moralizatorna tendencija (kolikogod je inače ona uvijek pohvalna) ovdje je sretno izbjegnuta; provedena je naime tako, da ona tu faktično postoji, ali je sretno umjetnički apsorbirana. Iznoseći ove čisto etičke maksime stranicama i stranicama, pisac je samo iznio jednu jaku crtu, koja formira karakter naših otočana, dapače temelj karakteru, koji se tako divno slio u Božjim stvorenjima, koja stanuju na našim školjima. Da je to prešutio Kukučin, prešutio bi ono najdivnije u duši i životu ljudi, koje prikazuje. Ni Mate Pretur ni šjora Anzula ne bi bili onako majstorski isklesani, upravo asketski tipovi, čiji svaki pokret misao i čin svijesno podvrgnut starom, tradicionalnom i kršćanskom poštenju, za koje se može žrtvovati sve, ali njega ničemu na svijetu.

U samom opisivanju prirode i kolorita milieu-a Kukučin je uspio kao malo tko. Vilović zaostaje za njim za stoosamdeset stupnjeva! Jedini Ćipiko bi se mogao s njim mjestimice usporediti. Put šjore Anzule u vinograde nije ništa drugo, nego veličanstvena himna sunčanih tišina, koje drhću u docima i stranama nad vinogradima, punim zreloga grožđa. Himna našem težaštvu, himna našemu kamenu, himna onom škripu zemlje, koja se u kamenu sakrila. Tu je Kukučin lirik najsuptilnijih nijansa, koje odavaju, da je imao jedno golemo srce. Toplo srce, koje je ljubilo beskrajno, ljubilo bez granica naše ljude i naše krajeve.

— ILE —

DR FRA EMANUILO KRAJNOVIĆ: VELIKI TURBAN — POD NJIM HODŽE NEMA. *Sarajevo* 1931. — Zbilja je bilo krajnje vrijeme da se počne energično nastupati proti pokretu »novoga Mesije« a la Krišnamurti inga g. Miljenka Vidovića. Mi smo svjedoci jedne interesantne polemike, koja se u zadnje vrijeme vodi

oko načela rada i »uspjeha« Vidovićevog pokreta, koji ima sjedište u Sarajevu. Rezultati toga pokreta više su nego porazni. To se vidilo već i iz brošura g. dra A. Živkovića, sveučilišnog profesora iz Zagreba, pa iz brošure prof. Tomića, dok je sva ta žalosna fakta sakupio i pridodao im najnovija učeni franjevac dr fra Emanuilo Krajinović u brošuri »Veliki turban — pod njim Hodže nema« ili Vidovićev etičko-prosvjetni pokret. Taj pokret koji inače pretendira čak, da ga se ozbiljno shvaća (što on ni po ljudima, ni po radu ni posljedicama toga rada nikako ne zaslužuje) tako je razgolican, tako je osvijetljen ovom brošurom, da zbilja, kako je to duhovito i sam učeni gosp. pisac ironički na kraju brošure kazao, gospodinu Vidoviću ne preostaje drugo, nego da uzme putnicu i otputuje za — Ameriku!

Inače je brošura napisana vrlo interesantnim, glatkim i laganim stilom, obilno dokumentovana, pa će dobro doći svakom ozbiljnom inteligentu, đaku, a osobito gospodi svećenicima, da upute i kažu pravu istinu svima onima, koji uslijed probuđenih nezdravih ambicija, klipšu za Vidovićem i hrane se frazama, za koje jadni narod plaća skupe novce. Vidovićeve fraze treba temeljito očistiti iz naših poštenih hrvatskih katoličkih sela i gradova. U tom nam je čišćenju vrlo dobro došla i ova brošura.

J. J.

DR JOSIP SREBRNIĆ, BISKUP KRČKI: »FIAT LUX«. Zagreb 1931., Nadbiskupska tiskara. — Preuzvišeni biskup krčki Dr Josip Srebrnić je odvažno u svojoj korizmenoj poslanici ustao protiv krivih načela, koja se u današnje doba naturuju našoj omladini. Tu nije prezao pred ničim, da po savjesti ispuni svoju natpastirsku dužnost i upozori povjereno mu stado na krive nauke. Ova je poslanica bila vrlo potrebita kod nas, te je našla odaziva kod sve hrvatske katoličke omladine i sve naše javnosti. Neki zaslijepljenici oborili su se na ovu natpastirsku riječ biskupa Srebrnića, te su poznali sve i svakoga, da im pomogne dokazati, kako je preuzvišeni biskup krivo shvatio neke stvari, te da je, drugim riječima, pisao o stvarima, u koje nije bio upućen. Međutim ovom brošurom »Fiat lux« preuzvišeni Srebrnić trijezno pobija prigovore protivnika dokazujući svoje tvrdnje s autentičnim citatima stvari o kojoj raspravlja. Ovo razlaganje preuzvišenog Srebrnića je pisano neumoljivom logikom Mahnićeva zamaha i snage, ali ipak uvijek dostojanstveno, kako to i dolikuje velikodostojniku katoličke crkve. Svijestan ispravnosti teze, koju zastupa, biskup dr Srebrnić nastupa odlučno i završava ovako ovu interesantnu i krvavo potrebitu brošuru:

»Naša je ideologija preuzeta iz nazora, što ga je o svijetu imao sv. Većeslav. Ta je ideologija vječito lijepa i sveta ideologija Katoličke Crkve; dar nam je same Dobrote i Ljubavi Božje. Odgoj djece i mladeži u snazi Tyrševe ideologije odvodi dalje od Boga i Crkve, jer je onome odgoju najviši cilj ne Bog i vječni život u društvu s Bogom, za koga je svaka duša stvorena, nego su joj najvišim ciljem dobra zemaljska. Između jedne i druge nema kompromisa. Ovdje je zemlja bez Boga, ondje Bog a zemlja, koja podiže k Bogu. Za načela svoja hoćemo slobodu. U odgoju djece i mladeži hoćemo Boga i njegova prava, hoćemo presvetu Bogorodicu Mariju!

Glas sa Krka odjeknuo je!
I čula ga je sva naša zemlja. — ILE —

DZWONI (ZVONOVI), *ukrajinski literarno naučni mjesečnik*. Pod tim naslovom izišao je u Lavovu prvi broj revije, koja si je stavila za zadaću da dade svojim ukrajinskim čitačima zdravu i otvorenu duhovnu hranu kršćanske etike i kršćanskoga pogleda na svijet. Revija će osim toga buditi narodnu ukrajinsku svijest i pobijati sve pogubne pravce koji škode razvitku ukrajinske nacije. Revija će informirati svoje čitače o svim aktuelnim literarnim i znanstvenim pitanjima u svijetu i davati informacije o ukrajinskoj literaturi i nauci. Oko revije će se okupiti najjači ukrajinski intelektualci. Dosada su se javili kao suradnici dr Slipij, rektor bogoslovske akademije u Lavovu, zatim profesori Čubatij, Zajikij dr Konrad, dr Gavro Kostelnik, Zalozetskij (Berlin), Kučapskij (Berlin), Dorošenko (Berlin), Odarčenko (Prag) i drugi. Adresa je redakcije: Lawov, ulica Kilinskoga III — II. kat. Pretplata 2 dolara godišnje, a izlazi mjesečno. Sadržaj prvoga broja je vrlo zanimljiv. Na prvom mjestu je program revije pod naslovom »Zvona«, iza toga donosi Vrhlickij prijevod dviju pjesama češkog pjesnika Čehovića, Anatol Kurdidik donosi novelu pod naslovom »Začarani zvonici«, Žučenko pjesmu »Uskrs«, Gavril Kostelnik crticu »Pripovijest za narod«. Prof. Nikola Čubatij piše članak »Da li je religija cilj ili sredstvo do cilja«, Lipinskij »Borba zakona zemlje i zakona kapitala«, Vjačeslav Zajikin piše veliki članak »O Rusiji, Ukrajini i Velikoj Rusiji«, Nikita Dunka »O Kijevu u starim vjekovima«, Kučapski »O poljskoj diplomaciji i istočnom galičkom pitanju na pariškoj konferenciji 1919. godine«. Revija na koncu donosi kroniku i recenzije najnovijih literarnih i naučnih djela.

—

DUHOVNE VJEŽBE DOMAGOJACA. U domu duhovnih vježbi na Jordanovcu održane su duhovne vježbe domagojaca akademičara neposredno prije Uskrsa.

Vježbe je vodio vlč. O. Kozelj D. I. na opće zadovoljstvo. Tišina među zidovima ove zaista Božje kuće, te krasne meditacije učinile su neizbrisiv dojam na domagojce, koji su izašli vani preporođeni i ojačani. Stoga neka je svako priznanje ocu Kozelju i svima, koji su domagojcima išli na ruku.

LIKOVNI PREGLED

IZLOŽBA SUVREMENE NJEMAČKE UMJETNOSTI. Zagreb, svibanj 1931. Umjetnički paviljon. — Dne 3. svibnja 1931. na vrlo svečan način otvorena je izložba suvremene njemačke umjetnosti u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu. Izložba je ostala otvorena do konca mjeseca i bila je trajno dobro posjećena. Za trajanja izložbe održano je pred izložbenim umjetninama više predavanja i vođenja po izložbi (dr Alfred Kuhn, dr Petar Knoll, prof. Ljuba Babić, Šrepl i dr.)

Ovu veliku izložbu, na koju ćemo se osvrnuti u najglavnijim crtama priredilo je »Deutsche Kunstgesellschaft« u Berlinu. U počasnom odboru za priredbu ove izložbe nalazi

LOVIS CORINTH: AUTOPORTRET (1923)

se hrvatski metropolita Nj. Preuzvišenost g. dr Ante Bauer, te cio niz uvaženih ličnosti iz umjetničkih, naučnih i privrednih krugova u državi.

Već na prvi pogled izložbe suvremene njemačke likovne umjetnosti dobiva se dojam, koji se ne gubi ni kasnije. Nijemci su uvijek bili i ostaju nešto sasma drugo, nego što smo naučni gledati u Francuzima i Mediterancima uopće. U njihovom stvaranju ima vrlo malo traga od umjetničkih koncepcija i tvorevina grčkih i rimskih. Njihova umjetnost i mentalitet je germanski, u velikoj mjeri nordijski; u njoj ima još uvijek nešto mistično, srednjevjekovno. I ako je značajna ta neprekidna linija, ipak je u njemačkoj suvremenoj umjetnosti još uvijek neosporna autonomija njemačkog umjetničkog izraza i dubine unutarnje koncepcije, koja je, doduše nekad na uštrb oku, ipak punija emanacije nego mnogih predstavnika Juga.

Ima još jedna karakteristika njemačke umjetnosti uopće, pa i suvremene. To je nelikovno shvatanje oblika i nematerijalno shvatanje materijalnog. Njemačkom umjetniku je oblik najveće čudo i najdalja stvarnost, njemački umjetnik rijetko u njemu uživa, malo kad druguje s njim slobodno, nego ga ili izbjegava, ili ga muči, ili ga proučava. Nijemcima u tom smjeru stoje na putu dvije zapreke. Uobličiti osjećaje, izraziti ih kroz plastikuih kolorit, za njemačkog umjetnika je instinktivno ogroman problem. Nije slučajno ni najmanje što se baš u Njemačkoj estetici, u njemačkoj filozofiji i književnosti, više nego igdje raspravljalo o odnosu »forme« i »sadržaja«, što se uopće »sadržaj« i »forma« dijelili, i što se u likovnu praksu unosilo toliko metafizike, koja je dijelila svijet pojava od »stvarnosti« i od »bića«: tamo gdje je haotično, tamo gdje nije ubličeno, osjećanje se nemirno dijeli od oblika.

Treba spomenuti još, da se uz te organske karakteristike njemačke umjetnosti zapaža težina skulptorskog izražaja. U njemačkoj umjetnosti nije ni bilo izrazite likovne umjetničke praktike. Kod Nijemaca je slikarski i skulptorski izraz ostao, prema našim mediteranskim, mjerilima, neoplemenjen, težak, te, možda i prividno, rudimentalan.

Za njih je svijet pojava čudan, a ne divan. Bilo da ga fiksiraju, bilo da ga izmišljaju, oni ga uvijek preobražavaju u neki svoj, naročiti, irealan svijet, zadivljeni i smućeni i snovima i javom. Kod njih ima malo uživanja u svijetu pojava, malo radosti i osmjeha. Kod njih ima pojava, malo radosti i osmijeha. Njihove boje su svuda ili zapaljene ili jetke ili hladne, — boje crvene, boje plave, boje zelene, neprozirne žute i sive kao prah od čelika. Polutonova, prozračnih boja, ili punog, sočnog, gustog, sonornog, egzaltiranog kolorita podjednako nema. Sve je u jednoj strašnoj, zapravo, zbilji fantastičnog svijeta nordijske magle i olovnog neba kroz 80% života.

To bi bile karakteristike njemačke likovne umjetnosti na temelju općeg utiska.

Izložene umjetnine daju pogled na struje, djelatnosti i grupe, koje se bore na umjetničkom stvaralačkom polju kroz zadnjih petnaest godina. U Njemačkoj se podržavaju još sada tri generacije, koje još uvijek rade. To su najprije oni najstariji, impresionisti. Njima na čelu stoji starina Max Liebermann, a jaki reprezentativni su barokni Max Slevogt, platonski vizijoničar Lovis Corinth, patetička Kaethe Kollwitz sa socijalnim temama. Tu je plastičar i pjesnik proročki Ernst Barlach sa nekim vječitim prijetnjama i mističkim spodobama iz neosjetnog svijeta. Među našim slikama donosimo Barlachovu plastiku »Lebdeći čovjek« (Boettgerova ilovača) Fantastična figura podsjeća na plivača. Kod jedne izložbe njemačkog porcelana, koja je bila u svibnju o. g. u Berlinu, zabilježio je recenzent te izložbe u »Frankfurter Zeitungu« jednu primjedbu posjetitelja: »Ovaj Barlachov »plivač« izgleda da se dobro drži na vodi, ali sigurno neće moći zastupati Njemačku na sportskoj olimpijadi u Los Angelesu.«

Ima još cio niz značajnih predstavnika: Emil Nolde, Erich Heckel, Max Pechstein, Ludwig Kirchner, Otto Müller i Karl Schmidt-Rottluff.

Revolucionarno vrijeme predstavljeno je Georgeom Grozsom i Ottom Dixom.

S ekspresionizmom došao je na svijet i apstraktni stil. Njegovi predstavnici su Oskar Schlemmer, W. Kandinskij, Willi Baumeister i Oskar Moll. U ovom stilu je rastvoreno bezgranično prostorje. S jednakom strašću prikazuju ovi umjetnici relavitivitet pojava. Neispravno je i diletantski na pr. umjetnost Kandinskog okrstiti futurizmom. On je (rođen u Moskvi g. 1886.) potpuni eksperimentator apstraktnih elemenata. Dr Kuhn nazivlje njegovu umjetnost likovnim tretiranjem »kontrapunkta« i fizikalno-matematičkom analizom (ovaj zadnji izraz nema ništa zajedničkog s onim, što se tako naziva u matematici!) Umjetnost Kandinskog je zapravo »eksperimenat« kompozicije samih boja i linija, da se dobiju izvjesne biološko-fiziološke kvalitete (br. 365—369). Po vlastitoj procjeni mi bi te pokušaje uvrstili u moderno istraživanje boja za reklame i dekoracije.

Na izložbi svraća pozornost R. Bellingova »Glava u mesingu«. Tu opet nemamo ništa nego formu i montažu modela po unapred sastavljenim dijelovima. Upadaju u oči oštri bridovi tvrdog metala, koji je montiran jakim strojevima. Za izložbenih dana bio je u Zagrebu prikazivan i posebni film »Deutsche Künstler bei der Arbeit« (Schaffende Hände). Tu smo upravo vidjeli Bellinga kako montira svoje skulpture. Prije nego počme ima gotove sastavne dijelove. Na izložbi nisu znatnije zastupane skulpture, što je razumljivo radi tehničkih poteškoća transporta.

Spomenuti ćemo još samo par imena, jer ovdje se zapravo ne može dati nikakova temeljna ocjena, a i materijal je po svome opsegu kao i po individualitetima takav, da se ne može davati naprečac meritorne sudove, koji bi reflektirali na prihvaćanje.

Spominjemo imena, koja su po radovima na strani. To je August Macke i Paul Klee. Obojica na vrlo primitivan način izvijaju svoje bajke, kod kojih naročito veseli šarenilo boje.

Prelaz od generacije rata na najmlađu generaciju tvore Karl Hofferi Max Beckmann, koji nastoje već da svladaju osjećaj i da kontroliraju umjetnički doživljaj, koji mora biti fiksiran svijesnošću. Sada se nastoji već dovesti do pravog značenja trodimenzijalnost svijeta, koja je i u fizici toliko potrebna.

Za novi način traženja i shvaćanja prostora i svijeta nađen je i novi izraz »nova stvarnost« (»neue Sachlichkeit«) a nazivaju ga i »magičkim realizmom« (»magische Realismus«). Međutim je i ovaj stil već na izmaku.

Na istoj izložbi je i suvremena njemačka građevna umjetnost zastupana velikim brojem fotografija gotovih arhitektura. Nisu izloženi nikakvi idejni nacrti ni skice, nego samo gotove radnje. Tako je dana zapravo prava slika stanja i prikazane sve ideje, koje su već ušle u praksu. Za suvremenu arhitekturu upravo su od glavnog značenja nove ideje, novi građevni materijali i nove tehničke mogućnosti. Suvremene gospodarske prilike su odlučne za novi »tip« gradnje t. zv. kompleksi naselja.

Neispravno je u ocjenjivanju suvremene njemačke arhitekture udarati na nediferenciranost, pa je shvatiti kao neoslobođenost duha. Doduše, sada se grade serije jednakih kuća, u kojima su istovjetni ne samo stanovi ili fasade, nego i prozori i vrata i kvake i svjetiljke. Crkva je hladna, gola, prazna, bez mozaika, freske, kao i sala kinematografa, kao i dvorana klinike za kirurške operacije. Sada se vodi briga za socijalne zahtjeve higijene sunca i zraka.

Suvremenu arhitekturu, barem ovu o kojoj je riječ, treba shvatiti i gledati sa suvremenim principima štednje i racijonalizacije na svim linijama. Svugdje se, a u Njemačkoj naročito, provodi štednja. Gradi se minimalnim materijalom, bez ornamenta, u blokovima po jednostavnoj shemi. Međutim se svestrano već primjenjuje novi građevni materijal u izgradnji stanova, tvornica, trgovačkih kuća, crkava, socijalnih ustanova i dr. Armirani beton, staklo, heraklith, a u unutrašnjem namještaju čelik. Izgrađuje se t. zv. »suhom montažom«. Gotovi dijelovi se dovedu na gradilište, povežu i ispune plohe. Svijetlo disperirano markira linije arhitekture te služi i prvotnoj svrsi a i kao ornamenat. Ipak i u ovoj novoj arhitektonskoj djelatnosti ima imena, koja se po svojim individualitetima jasno ističu. Tu su: Bartning, Fischer, Grofins, Max Mendelsohn, Mies van der Rohe, B. Taut, M. Taut, Tesesnow i Wagner. Ovi su upravo karakteristični za suvremenu njemačku arhitekturu. O individualnostima se lako uvjeravamo već na prvi pogled i pregled izložnih radova.

Na ovoj izložbi bilo je izloženo više vitrina umjetničke ilustracije knjiga. O svemu tome nije se moglo ni sanjati. Toliko bogatstvo duha, kulture, invencije i ukusa. Izloženi njemački umjetnički časopisi još su povećali polje pregleda aktivnosti u umjetničkom životu Njemačke.

U svemu ima toliko raznolikosti, nejasnih veza, kao što je sada raznolik i neodređen duhovni, privredni i politički život Evrope i svijeta uopće.

D. U.

IDEJE I POKRETI

NEKOLIKO MISLI O NARODNOM PROSVJEĆIVANJU. Zakonom određeni zimski tečajevi za seljake i zemljoradnike održavali su se i prema novinskim vijestima, posjećivani su dobro. Novinske vijesti neće biti pretjerane, jer sam i sam imao prilike vidjeti nekoliko predavanja na selu brojno posjećenih. Svi ovi tečajevi su stručne i praktičke prirode t. j. na njima se iznosi razna pitanja materijalnog poboljšanja seljaka preko dobro obrađivanih polja, valjano uzgojenom stokom, samopomoći preko zadrugarstva itd. Sve je to lijepo i dobro, jer napokon materijalno stanje podloga je za »udobniji život«, ali ipak samo ovi stručno-gospodarski tečajevi ne dostaju. Samo ovako jednostranim obrazovanjem stvara se neka materijalistička psihoza, jer će za mnoge vrijediti ona »tko ima dosta, hoće još više« i ono bi učinilo od čovjeka stroj koji treba svojim radom godišnje da izbacuje toliko i toliko hiljada novca i drugog blaga. Treba dakle zahvaliti i u druga područja, te obrađivati pojedine potrebne stvari čovjeku, koje ga čine čovjekom.

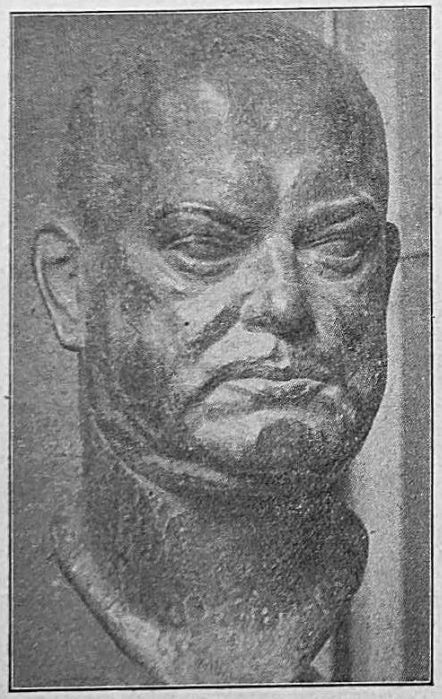

HUGO LEDERER: STRESEMANN

Prvi takav korak na prijelazu iz ovih posve materijalističkih strana u duševne i duhovne vode jest stan, odnosno cijela kuća i kućište. Trebalo bi se prikazati značenje doma za čovjeka uopće tako, da on može uvidjeti stanovanje i da svaki ma kako zaposlen ima toliko vremena, da se ogrije na obiteljskom ognjištu. Navodim to zato, jer sam imao već prilike u nekoliko različitih krajeva vidjeti slabo ili nikako uređene sobe, a u koje pojedinci, pa bili oni i »dobri« gospodari ne ulaze od nedjelje do nedjelje, a moguće još i rjeđe. Trebala bi se dakle organizirati predavanja o kućanstvu, uređenju stana i što je s ovim u vezi. Ali nisu dosta samo riječi. U današnje doba ne dostaju moguće ni slike, jer su i u udaljenije krajeve prodrli razni projekcioni aparati, pa i ručni filmovi. Riječ bi trebala biti popraćena projiciranim slikama s kojima bi se zorno prikazali praktički, a opet na estetskoj visini. Sav materijal treba da odgovara osobama i kraju, gdje se predaje, ali svakako u prvom redu dolaze u tu svrhu zgodni narodni objekti, jer je to najbliže, a uostalom zašto bi previše i uvozili, pa makar se to kod nas više ili manje i prerađivalo, jer što se baš stana tiče najbolje odgovara najvećma subjektivno mišljenje i subjektivni ukus.

Kako u svemu, tako treba poduke i za obiteljski život, za odgoj djece. Istina, o ovim se stvarima govori s propovjedaonice, i to sub specie aeternitatis, ali treba poduke i sa tehničke strane odgoja djece, koja je svakako usađena u srcu matere, ali koja se treba dalje razviti i što jače predočiti njegovu važnost. Općenito o odgoju djece trebali bi čuti ne samo seljaci nego i radnici, građani, pa i »najviši« društveni razredi. Ovamo spada sve što se tiče odhrane novog člana ljudske zajednice.

U doba opće slobode i općeg slobodnog odlučivanja o upravi države, ne bi se smjelo obići ni u ovom pogledu. Trebali bi se dati opći pogledi, objektivni prikazi o državi, njenoj zadaći, svrsi i o njenim sredstvima. Trebalo bi se prikazati značaj države za život pojedinaca, kao i kritički iznijeti razne njezine oblike kroz povijest. U tako stvorenom ambijentu, čini mi se, da demagogiji nikoje vrsti nebi ruže cvale.

Ali ljudi teže za općim znanjem i imao sam prilike odgovarati na razna pitanja povijesti, zemljopisa itd. O mnogim stvarima te t. zv. univerzalne naobrazbe bit će svakako zgode govoriti i u već navedenim područjima prosvjetnog rada u najširim slojevima, ali ovdje bi to trebalo sve sintentizirati i pokazati na centralnu osovinu — čovjeka. Ovako će se tek stvoriti prava »izobrazba koja je zaklad znanja v naši glavi, s katerih lako rasodimo, kar je prav in kar je krivo, kar nam koristi in kar ne koristi, kar je našim razmeram ugodno i neugodno«, kako je to nekom zgodom rekao jedan poznati javni radnik.

O. PIŠKORIĆ.

SOCIJALNO GOSPODARSKI PREGLED

BANKE U NAŠOJ DRŽAVI. Po svim većim gradovima su danas bankovne zgrade odmah iza crkava najveće građevine. To znači da banke zauzimlju važno mjesto u životu suvremenog čovjeka. Ovu činjenicu i te kako dobro znadu iz vlastite prakse oni koji su upućeni na svoju vlastitu zaradu, dok će se među mladim čitačima »Luči« naći mnogi, kojemu nije jasan pojam banke. Znadu obično da je banka zgrada, u kojoj ima mnogo novaca. Taj novac se čuva u velikim željeznim blagajnama. Neki su vidjeli i bankovnu uložnu knjižicu i to je sve. Ostali rad banaka obavija misterij začinjen pričama o bogatim bankirima, a u novije doba, nažalost, o teškim krahovima i pronevjerenjima.

Uza sve to taj svijet banaka nije tako nedokučiv i neshvatljiv. Bankarstvo je posao kao i svaki drugi, samo što bankarstvo nije produktivni posao (kao tvornica, poljodjelstvo), već banke vrše ulogu posrednika u kolanju novca. Da to razumijemo iznosimo jedan običan primjer: Sve banke primaju novac na uložne knjižice. To znači netko uzme svojih 1000 dinara, koje želi staviti na stranu za slučaj potrebe i ponese ih u banku. Banka uzme taj novac i r a d i s a tim novcem, a na kraju godine priračuna obično 6% kamata što znači nakon godine dana svota naraste na 1.060.— dinara, nakon dvije godine na 1,123.60 itd. Dakle vrijednost novca u banki raste, što znači da je banka u dvije godine sa tim novcem morala zaraditi 123.— dinara i još k tome jednu veću svotu zarade, jer konačno svi znademo, da one luksusne građevine stoje mnogo novaca, a i brojni namještenici dobivaju plaću.

Kako dakle banka dolazi do zarade?

Najobičniji je način zarade da banka onih 1000 dinara skupa sa ostalim uloščima dade drugim ljudima, koji tada njoj plaćaju kamate, samo mnogo veće nego što to plaća banka ulagaču. Obično banke ubiru oko 20 posto, što znači, da onaj koji posudi 1.000 dinara nakon godinu dana mora vratiti 1200 dinara, nakon dvije godine 1440 dinara. Dakle banka će nakon dvije godine vratiti ulagaču 1.123.60 din, a primiti će od onoga kome je ona posudila onu 1000.— Din 1.440 Din. Dakle zarada banke je 1.440 minus 1.123.60, t. j. 316.40 dinara.

Eto to je jedan od najobičnijih načina kako zarađuju banke. Dakako, da te zarade nisu tako velike kako izgleda iz ovog primjera. U svoti 316.40 dinara, uračunati su svi troškovi, plaće, porezi (vrlo veliki) it.d.

Mnogi će možda zapitati: Pa zašto bih ja dao novac banki da ona na njemu toliko zaradi. Radije ću ga ja sam posuditi drugome, a ne da banka zarađuje na mojim parama!

Međutim to nije tako jednostavno. Obično najveći dio uložaka otpada na ljude, koji imaju tek par tisuća ili stotina dinara, a velike banke, koje imaju najveći dio uložaka podjeljuju drugima redovito velike zajmove, pa je razumljivo, da će onaj koji treba, recimo 2,000.000 dinara radije posuditi novac u banki nego da traži 2000 ljudi koji bi mu posudili svaki po 1.000 dinara. To bi bio vrlo težak i nepraktičan posao, skopčan sa velikim gubitkom vremena kao i troškovima, tako da privatnici nebi nikako zaradili više nego da svoj novac dadu u banku.

Prema tome se vidi, da je u velikom broju slučajeva posredovanje banaka ili bolje novčanih zavoda potrebno, pak zato ti zavodi vrše važnu ulogu regulatora novčanog prometa, te se općenito može uzeti, da veći stepen razvoja narodnog gospodarstva pokazuje i veći razvoj novčanih zavoda.

Malo prije smo istakli riječ n o v č a n i z a v o d i, jer i pored banaka postoje institucije, koje posluju novcem. To su u prvom redu t. zv. kreditne zadruge, koje su zapravo male banke na zadružnoj bazi. Takve zadruge uglavnom posreduju između svojih članova pa jedna takova zadruga ima dosta ograničen broj poslova. Međutim takovih zadruga ima u Jugoslaviji nekoliko stotina i same te zadruge imaju oko 1 milijardu dinara uložaka.

Međutim kod nas su p r i v a t n e (imamo i državne banke) banke najvažniji predstavnici izmjene novca. Tako, ako prosuđujemo jakost banaka prema broju njihovih uložaka, u cijeloj državi stanje izgleda ovako:

Državna Hipotekarna banka	455.500.033.—
Poštanska Štedionica	1.020.118.673.—
Privatne banke	9,344.194.052.—
Gradske središnice	1,642.325.580.—

Dakle od ukupnog broja uložaka od nešto preko 12 milijardi privatne banke imaju preko 9 milijardi uložaka.

Kad smo već kod iznosa uložaka dobro je da se konstatuje, da poriječno na jednog stanovnika u državi otpada manje od 1.000 Din uštede.

Međutim se mora reći, da je vrlo malen broj onih, koji imaju uštede. Tako je uložnih knjižica početkom prošle godine bilo 467.122. Od toga je 209.119 uložnica sa svotom ispod 2000 dinara, dakle polovica svih uložnica. Ali na tu polovicu otpada na 1.8% cjelokupne svote uložaka, dok 11.000 uložnih knjižica imaju 37 posto cjelokupnog iznosa uložaka ili dvadesetina ulagača ima skoro polovicu svih uložaka.

U čitavoj državi ima banaka 637 ili na nekih 20.863 stanovnika dolazi jedna banka, što znači, dosta nepovoljan rezultat, jer kulturnije države iskazuju proporcionalno manji broj banaka. Tako na pr. u Poljskoj, koja nema baš naročito razvijeno gospodarstvo na svakih 480.203 stanovnika dolazi jedna banka.

Ta činjenica, da gospodarski manje razvijeni krajevi imaju više malih banaka, a malo većih novčanih zavoda opaža se i kod nas. Tako na pr. cjelokupni broj uložaka u bankama, koje imaju

sjedište u Zagrebu i užoj Hrvatskoj, iznosi preko 4 milijarde, dok cjelokupni broj uložaka iznosi oko 9 milijardi. Dakle jedan razvijeni novčarski centar ima preko polovinu uložaka svih banaka. Jakost zagrebačkih banaka nam je još jasnija, ako uočimo, da cjelokupna svota bilanca svih banaka iznosi 18.419.080.364.—, a zagrebačke banke od toga imaju blizu 8 milijardi.

Na kraju još moramo kazati, da je prosperitet banaka još uvijek dobar, te da su ulošci banaka u trajnom porastu.

B.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

W. SHAKESPEARE: ANTONIJE I KLEOPATRA. Nakon dugih i savjesnih priprema iznijelo je naše kazalište pred Uskrs premijeru ovog veličajnog Šekspirova djela i, da odmah bez ikakvih rezerva priznamo, bio je to nesamo najveći uspjeh zagrebačke drame u zadnje doba, već i pravi kulturni događaj. Događaj, koji je pokazao neosporno, da je naš teatar dorasao najvećim zadaćama scenske umjetnosti, ali da i naša publika zna i te kako honorirati čistu umjetnost, kad se trse, da joj dadu savršenstvo. Mislim, da je nakon ovoga suvišno ispričavati se, kako naša publika puni kuću samo za »Posao s Amerikom« ili (nek čitatelji oproste, što ih spominjem, kad je riječ o umjetnosti) fabrikate Benatzkoga a la »Moja sestra i ja«. Istina, ne može se svaki dan igrati ni Šekspir, ali bi svakako neke stvari bilo bolje ne puštati na repertoar. No vratimo se »Antoniju i Kleopatri«. Samo djelo najveće je od Šekspirovih drama, a i jedno od najjačih bez sumnje. Glavna radnja, obrađuje Antonija, najvećeg i najhrabrijeg čovjeka svog vremena, vojskovođe, kome nema premca, a i značajna muža, koji sapleten u mreže strastvene žene, Egipćanke Kleopatre, pada sve dublje i dublje, postaje slijepa igračka svoje strasti, bez volje, bez snage. Osramoćen, ponižen, a opet nemoćan da se iz tog kala podigne, oduzima si konačno život tek na lažnu vijest, da je Kleopatra mrtva. Kleopatra pak je genijalno ocrtan lik žene, koja osim bezumne strasti ne pozna ničesa, suđeno joj je da bude kobna »neprijateljica« čovjeku, kojega vuče u propast, da zatim i sama strada. Ovako bi nekako mogao čovjek barem vrlo iz daleka definirati glavne likove ove drame, koji su u stvari tako veliki, snažni i puni da o njima (kao uopće o Šekspiru) postoji čitava literatura. No ova prava »tragedija ljubavi« postavljena je u historijski okvir tadašnjih rimskih političkih prilika od god. 41. do 30. pr. Krista. To je uvuklo u radnju mnoštvo lica, koji su u to doba odlučivali sudbinom rimske države, a koja, ma da su ipak genijalno skicirana, samo smetaju glavni tok radnje i slabe osjetljivo njezin intenzitet, tim više, što, kao uvijek, Šekspir zalazi u historijske detalje, koji su publici, pa i kulturnijoj, ipak nepoznati, a i bez naročitog interesa. Ova prenatrpanost skrivila je dužinu komada (3964 stiha, dotično, retka), pa i to, da bi se scena morala mijenjati (dotično zastor pasti, a to je dosta, da čovjeka rastrese od radnje) četrdeset puta! Razumljivo je dakle, da se djelo skraćuje, a možda nije bila sasvim loša ideja Eleonore Duse, koja je izbacila iz njega sve, što nije glavna radnja. Konačno osim Antonija, Kleopatre i Enobarba (vanredno uspjela figura!), ostalo nije ni umjetnički baš najveće vrijednosti, bar ne tolike, da bi čovjeka dvadesetog vijeka i njegove živce moglo za preko četiri sata prikovati na kazališno sjedalo.

Kako rekoh, izvedba ovog djela na našem kazalištu bila je upravo monumentalna. Njom naše kazalište može uistinu da se ponosi. Redatelj gosp. I. Raić postavio je djelo s mnogo invencije i u vanrednom stilu, izradivši svaki detalj upravo do minucioznosti. Nijednom prizoru i nijednom licu od onog silnog broja figura nije bilo prigovora. Ja bih jedino rekao, da su neke jače scene, tako smrt i Antonijeva i Kleopatrina (naročito njegova), izašle previše »meko«, bez one snage i uvjerljivosti, koju bi svakako, pa i u stiliziranoj režiji, kao što je gosp. Raićeva, morale ipak imati. Što se glumaca tiče, gđa je Podgorska dala u svojoj Kleopatri jednu kreaciju, koja se ne zaboravlja lako.

Ova naša neosporno najbolja glumica posjeduje osim genijalne intuicije i savršene scenske tehnike, silnu moć uživljavanja u lik, koji prikazuje i faktičnog proživljavanja svih njegovih duševnih stanja. To će uostalom moći da ocijene dovoljno samo oni, koji su vidjeli gđu Viku nakon premijere, kad zastor pada i publika odlazi... I onda neka netko priča o »umjetnosti« kakve Brigitte Helm ili, ne daj Bože, Marlene Dietrich! Antonije gosp. Dujšina bio je također — klasičan. Pun one veličajnosti i dostojanstva, bez koje se klasika ne da zamisliti, savjesno prostudiran u svakoj gesti i sva koj vibraciji onog uistinu krasnog Dujšinovog glasa, koji je kao stvoren da recitira stihove. Nemoguće je nabrojiti pojedinačno sve ostale uloge, i uspjele ensemble-scene, u kojima je nastupio čitav naš personal, ali moramo naročito istaći Enobarba gosp. Nučića, koji je možda bio najbolje pogođeni muški lik čitave večeri, jednako na visini od početka do kraja. Vrlo duhovito zamišljena inscenacija (osim dekora lađe) i naročito efekti svijetla, remek-djelo su gosp. Lj. Babića i valjda najbolje, što je na našoj sceni postavio. Sve u sve, ovo je predstava, koju treba svaki intelektualac da vidi, a od našeg teatra očekujemo daljnje ovakve izvedbe.

V. R.

OPERNI NOVITETI

Giuseppe Verdi: »Simone Boccanegra«. — Schanzer-Welisch-Benatzky »Tri Mušketira«.

Gostovanja gđe Mitrović i g. Hermanna.

S ovom Verdijevom operom, koju je s ostalima obnovio ugledni i priznati njemački književnik Franz Werfel, dobar poznavalac Verdija te melodiozne i belkanističke opere, nije naše kazalište iznijelo nešto naročita. Radnja se dešava u 16. stoljeću, a prikazuje borbu između plebejske i patricijske, aristokratske, stranke u Genovi. Plebejac Simone Boccanegra je pobijedio aristokratu Jacopa Fiesca i postao genoveškim duždem.

Verdi je komponirao lijepu glazbu, ali koja je ipak invencijom daleko od »Rigoletta« ili »Aide«. Napose je muzički uspjela predigra, a posljednji, treći, čin dramatski. Naslovnu je ulogu pjevao g. Drago Hržić. Gluma je g. Hržića naročito pomno izvedena pazeći pri tome, da iznese tip adekvatan pjesnikovoj zamisli G. Hržić ima ozbiljnu i solidnu muzičku naobrazbu, napose što se tiče pjevanja te toliko potrebnih osjećaja i proživljavanja. Glas je g. Hržića topao i ugodan. Uloga Boccanegre iznesena je zrelo i uspjelo. Gosp. Griff je kao aristokrata Fiesco bio sjajan. Dugo ga već nijesmo čuli pjevati tako sočnim i punim glasom kao ovaj puta, premda je i inače g. Griff onaj član zagrebačke opere, koji uvijek svoje uloge iznese spremno i kome je indispozicija nepoznata. Plemića Adornu pjevao je g. Šimenc Ameliju Grimaldi gđa Vilfan-Kunc, državnoga kancelara g. Vušković (ovaj puta naročito dobro!), svi ozbiljno i umjetnički.

Režijski je djelo obradio stalni gost zagrebačkoga kazališta g. August Markowsky iz Beča ukusno kao uvijek, a dirigirao je g. Jozefović.

»Tri mušketira« znače ove godine senzacionalni uspjeh kazališta obzirom na odziv publike, dok s čisto umjetničke strane mogu biti tek nešto prosječnoga. Četrnaest slika teče brzo, vrijeme od tri i po sata prođe kao čas, a da malo tko može reći, da mu je bilo dosadno. Mušketiri su gg. Šepec, Strozzi i Dubajić, a u ostalima ulogama nastupaju gđe Mosinger-Popović, Misita (u ovoj ulozi vrlo dobra). Dubajić, Lubejeva, te gg. Binički, Tepavac i drugi. Uz nekoliko lascivnosti, koje treba najoštrije osuditi, te čudnog prikazivanja (naročito u početku) kardinala Mazarina, uspjeli su baleti, inscenacija je vrlo efektna, muzika »stara i mlada pomiješana«. Dirigirao je g. Jozefović dobro.

U »Turandotu« i »Židovki« nastupila je Zagrepčanka, sada članica opere u Darmstadtu, gđa Ančica Mitrović. Glas je gđe Mitrović nakon njenog odlaska iz Zagreba neobično napredovao, dobio je na sigurnosti, u svima položajima izjednačen, pun i fin. Uz gđu Mitrović nastupio je mladi basista član istoga kazališta, g. Theo Hermann. Ulogu kardinala u »Židovki« pjevao je g. Hermann veoma ukusno, ozbiljno, a glumio je također uvjerljivo glas je blistao, sonoran i pun. Oba simpatična gosta bit će i drugi put srdačno od publike pozdravljena kao i ovaj put, jer to potpunoma zaslužuju.

ZLATKO DUJMOVIĆ.

GLAZBENI PREGLED

MUZIČKE PRIREDBE

Zagrebačka filharmonija. — Zdenka Pacher. — Češka filharmonija. Dirigent g. Vaclav Talich. — Leopoldi-Milskaja.

Na posljednjem koncertu Zagrebačke filharmonije nastupio je uvaženi francuski dirigent g. Rhene-Baton iz Pariza. Zapriječen sam bio prisustvovati tome koncertu, koji je održan u Narodnom kazalištu, no kako sva zagrebačka kritika jednoglasno priznaje prvorazredne dirigentske kvalitete g. Rhene-Batona, dobro izabran program i odličnu izvedbu, to će zaista tako i biti, te ne bih imao ništa nadopuniti. Publika je g. Rhene-Batona primila veoma srdačno, te dugo i mnogo povlađivala njemu i našim filharmoničarima.

Nakon uspjelih koncerata mladih zagrebačkih klavirista gg. Marijana Fellera i Božidara Kunca, nastupila je na VII. društvenom koncertu u Hrvatskom glazbenom zavodu gđa Zdenka Pacher i otsvirala kompozicije J. S. Bacha, Beethovena, Španjolca Turine, Isserlisa, Tajčevića, Štolcera i Chopina. Svakako gđi Pacher, koja stalno živi u Beču, najbolje leži romantik Chopin, kojega tehniku gđa Pacher svladava preciznom i gracioznom virtuoznošću. Klasici Bach i Beethoven su joj donekle, tako da kažem, premisaoni, dok je Chopinova ljupkost i melodija svakako bliža ženskoj po prirodi finoj duši. Pijano gđa Pacher mnogo bolje izvodi no forte, kojega ne može dati u potrebnoj punoći. Publika je mladu gošću primila srdačno.

U velikoj dvorani Zagrebačkoga Zbora nastupila je u subotu 23. svibnja slavna Češka filharmonija, koja je općenito priznata kao jedan od najboljih simfonijskih orkestara sadašnjosti. Na rasporedu su bila ova djela: Smetana »Prodana nevjesta«, ouvertura; Vivaldi »Concerto grosso« u d-molu; Novak »Tatra«, simfonijska pjesan; Martinu »La Bagarre«, a nakon odmora Čajkovskoga VI. simfonija »Pathetique«. Smetanina je ouvertura otsvirana savršeno (tempo!, preciznost!), piana i pianissima Vivaldijevog koncerta zapanjuju čistom intonacijom jedinstvom svake grupe drvenih instrumenata i punoćom tona. Moderne kompozicije Novaka i mladoga Martinua su se svidjele, a Čajkovskoga simfoniji dan je pravi tempo baš obzirom na naslov: pathetique.

Kako je god orkestar upravo jedinstven, izjednačen i uigran do najneznatnijih finesa, tako je centralna ličnost dirigent g. Vaclav

Talich, koji već vodi ovaj sjajan orkestar više od deset godina. Gosp. Talich dirigira sugestivnim načinom kako na izvađače tako i na slušaoce. Njegove kretnje tijela, a napose ruku, tako su fine, elegantne, gipkost tako otmjena, gdje svaki kret imade svoje značenje, da on daje dojam umjetnika, koji proživljava, osjeća, izrađuje svaku nijansu a s njima cjelinu. Kad mu to uspije vanjskim načinom jedne kretnje zadovoljstva odaje, da orkestar svira onako, kako on hoće. A to je zaista užitak prvoga reda, užitak, koji nam se u Zagrebu rijetko pruža.

Sve u svemu: braća Česi nas ugodno iznenadiše, opravdali su svoj veliki glas i dokazali svoju već odavna zrelu umjetnost. Orkestar je nadaren ukusnim lovor-vijencima, a dirigent g. Talich nebrojeno je puta izazvan na podijum, srdačno i oduševljeno aklamiran uz želju sviju, sa se sa svojim savršenim umjetnicima doskora povrati u Zagreb, gdje će biti uvijek srdačno i bratski dočekan.

Nešto vremena prije priredio je u dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda veselo veče g. Leopoldi, koji je ove godine u Zagrebu već jednom nastupio. Svakako je uspjeh ove druge večeri bio znatno slabiji no prvi put, a to s prvoga i najvećega razloga, što je g. Leopoldi izveo skoro isti program. Inače je on vrlo dobar klavirista, on sira, pjeva, govori, smije se i tako ugodno zabavi publiku. Partnerica je Ruskinja gđa Betja Milskaja.

ZLATKO DUJMOVIĆ.

ĐAČKI SVIJET

NOVO KATOLIČKO SVEUČILIŠTE U PEKINGU. Pred dvadeset godina osnovali su američki benediktinci na poticaj Kongregacije de propaganda fide u Pekingu tadanjoj prijestolnici kineskog carstva katoličko sveučilište. Inicijativa je došla sa strane kineskih katoličkih intelektualaca, kojima je bilo teško gledati kako utjecaj protestanata biva sve veći, a baš uplivom njihovih visokih škola.

Katoličko sveučilište u Pekingu je započelo s radom pod teškim prilikama, ali se ipak sretno održalo i nije ga mogla srušiti ni bura prevrata u Kini, kad je konačno Peking ostao u pozadini, a danas je glavni grad Kine Nanking. Štoviše može se kazati, da je novo sveučilište lijepo uznapredovalo, jer se pokazala potreba novih prostorija, te je tako pred tri godine blagoslovljen temeljni kamen za novu zgradu, koja je konačno ovih dana dovršena i predana svojoj svrsi. Golema zgrada je sagrađena u kineskom stilu po nacrtima jednog benediktinca, koji slovi kao jedan od najboljih kineskih graditelja. Uz predavaonice u zgradi su i stanovi za 400 studenata. Koliko je građevina monumentalna vidi se najbolje iz toga, što velika aula ima 1000 sjedala.

Samo sveučilište je od vlasti izjednačeno sa svim drugim sveučilištima i ima tri fakulteta i osamdesetak profesora. Većina profesora su Kinezi. Da profesori uživaju glas ozbiljnih učenjaka vidi se najbolje i po tome, što su u Nacionalnu komisiju za povijesna istraživanja, koja se sastoji od 10 članova, pozvana 4 profesora s katoličkog sveučilišta.

Zanimat će čitaoce »Luči«, kakvi se predmeti predavaju na tim fakultetima. Na »fakultetu književnosti« i filozofije predaje se u pet tečajeva: kineski, engleski, povijest, filozofija i socijalne znanosti. Na »fakultetu znanosti« postoje ovi tečajevi: matematika, fizika, kemija, biologija, farmakologija. Na »pedagoškom fakultetu« predaje se u dvjema tečajevima: u pedagoškom i psihološkom.

Ove godine pohađa sveučilište nešto ispod 300 studenata. Da se osigura sveučilištu trajan podmladak benediktinci su uz sveučilište osnovali i srednju školu, koja služi kao priprema za sveučilište. Tu školu danas pohađa do 450 đaka.

I. B.

KONGRES FEDERACIJE KATOLIČKIH FRANCUSKIH STUDENATA. Ove godine se u Nancyu sastadoše predstavnici katoličkih akademskih društava. Kako su tipovi tih društava vrlo različiti, ove godine se u prvom redu raspravljalo o koordinaciji rada. Zaključeno je, da se u tu svrhu osnuju centralne komisije, koje će se brinuti za koordinaciju, svaka na svom području. Tako je već i u Nancyu osnovana komisija za potpomaganje misijskog rada, zatim komisija za štampu. Ova komisija će voditi brigu o tome, što se piše o studentima i što studenti pišu, te se brinuti za zaštitu studentskih interesa putem štampe. Osim toga su osnovane komisije za internacionalne veze i za putovanja. Konačno je osnovana komisija za kooperativne interese, od koje će se moći dobiti sve informacije o bilo kojem fakultetu u Francuskoj.

BELGIJSKI KATOLIČKI AKADEMIČARI I ŠTAMPA. Nedavno je u Louvainu osnovan kružok akademičara za štampu. Cilj toga kružoka je da studira suvremenu štampu, da tako stvori propagandiste i dobre novinske korespodente. Ovakav kružok već postoji u Liegeu. Vrhovna organizacija katoličkih belgijskih akademičara je osnovala u svome krilu komisiju, kojoj će biti posebna svrha, da se ovakvi odsjeci osnuju kod svih katoličkih akademskih društava.

DAR HRVATSKOG METROPOLITE DOMAGOJSKOM KONVIKTU. Preuzvišeni pragosp. Dr Ante Bauer, nadbiskup zagrebački i hrvatski metropolita, darovao je domagojskom konviktu 5000 Dinara. Na ovom se velikodušnom daru i visokoj pažnji hrvatski katolički akademičari najtoplije zahvaljuju svom metropoliti.

Treba izbjegavati vođenje antene preko ili ispod žica, kojima teče električna struja. Ako je to nemoguće, onda treba antenska žica biti izolirana. Izolirana antenska žica preporučuje se također kod križanja s telefonskim vodovima. Posvema je zabranjeno križanje s električnim vodovima visoke napetosti.

PITANJA I ODGOVORI

Otvaramo ovu rubriku, te ćemo na svako pitanje najbrže i najopširnije odgovoriti.

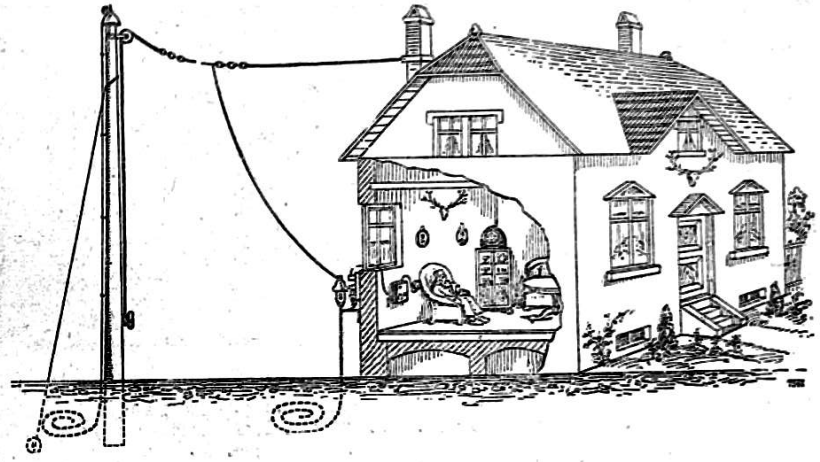

MONTIRANJE ANTENE SA POSEBNOG STUPA NA KROVU

NIJEDNA NAŠA ĐAČKA ORGANIZACIJA

NE SMIJE OSTATI BEZ SVOGA DELEGATA NA TEČAJU U BOLU.

Počevši s ovim brojem, a u želji, da »Luč« bude što više zanimljivija, donosimo na posebne četiri stranice zasada dvije nove rubrike: »Zagonetke« i »Radio«. Za prvu rubriku molimo čitatelje i sve prijatelje »Luči«, da nam šalju zagonetke kao i odgonetke, jer ćemo imena odgonetača štampati. Drugu rubriku stručnjački vodi kako je to i naznačeno, jedna solidna zagrebačka tvrtka. Ako tko treba kakve upute ili razjašnjenja iz područja radiofonije, neka se pismeno obrati na adresu Radiotehnike, koja će svakom pojedincu odgovoriti ili pismeno ili preko naše rubrike »Radio«, što će ovisiti o tome, da li je dotično pitanje od interesa za širi krug čitača ili ne. Ujedno ćemo početkom naredne školske godine donositi i fotoamatersku rubriku, a nastavit će se donošenjem interesantnih izuma na polju nauke sa slikama.

ZAGONETKE

1. KRIŽALJKA

Sastavio M. Kabalin, Zagreb.

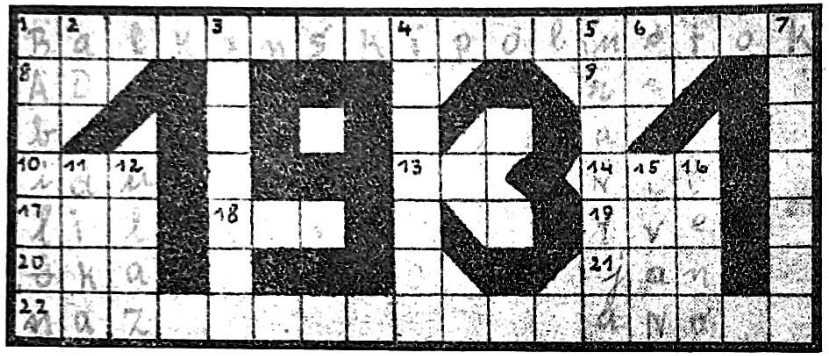

Vodoravno: 1. Predio Evrope; 8. Lat. prijedlog. 9. Talijanska nota; 10. Oblik glagola »ići«; 13. Mitsko lice; 14. Rijeka u Africi; 17. Grad u Francuskoj (fon.); 18. Otok na Jadranu; 19. Muško ime (provinc.); 20. Stara mjera; 21. Strano muško ime; 22. Poznati moderni roman.

Okomito: 1. Starovjeki grad; 2. Isto kao 8 vod.; 3. Dva otoka u Tihom oceanu; 4. Motoristička marka (fon.); 5. Muza; 6. Lat. dvoglas; 7. Filmska glumica; 11. Ponos; 12. Dolazak unutra; 15. Muško ime; 16. Imanje na uživanje.

2. ŠARADA

Sastavio I. Goldašić.

Domaća životinja,
sred malenog stanja,
i biljka malena
koja nema granja;
oboje treba spojiti
ako hoćeš jedan mit dobiti.

3. BROJČANICA

Sastavio D. Maltarić, Sarajevo.

	1	2	3	Grad u Srbiji
8	9	10	3	Mjesto zasađeno lozama
	1	9	3	Grad u Dalmaciji
8	2	11	2	Varoš
8	9	11	2	Mjesto u Bosni
13	6	6	1	Varoš u Turskoj.

4567

4. STEPENICE

Sastavio D. Maltarić, Sarajevo.

1	Konzonant
1 2	Treba u kuhinji
1 2 3	Struji u biljci
1 2 3 4	Žensko ime
1 2 3 4 5	Izraz za „uličica".

4. ZAGONETNI BRZOJAV

Sastavio Rudolf Gruden, Karlovac.

ANTUN BUČNE JE U KRKU
MEN...Ć
IKA ISTRA

Pravilno odgonetnuto daje ime pisca i knjige, koja je ocijenjena u jednom od posljednjih brojeva »Luči'.

6. MAGIČNI KVADRAT

Sastavio D. A. M., S.

O	K	O	L	O
	O		O	
O	L	O	V	O
	O		O	
O	P	O		O

Oko
Gorostas.
Kovina
Južna biljka
Grubo.

TOMO HABDIJA. Tvoj je članak »O enciklici »Rerum novarum«, obzirom na tvoju dob vrlo dobar. Međutim kanim jedan broj »Luči« posvetiti enciklici »Rerum novarum«, pa će onda i ovaj članak po svoj prilici doći na red. Inače mi je drago da od srednjoškolaca dobijam suradnju i ove vrsti, a ne samo pjesme. Živio, i širi »Luč« u svojoj okolini.

G. GRACIJANOVSKI. Uvrstit ću jednu pjesmu. Čuvaj se natrpavanja fraza. Doživljaj ne može biti tako paradoksalno kompliciran kako ga ti prikazuješ. Pjesmu ću donijeti, jer ima izvjesne draži u refrenu. Lijepo je da si poslao marku za odgovor. Za sada sam prezaposlen a da bih ti mogao opširnije pisati, ali će ova marka čekati na red, te će mi poslužiti za odgovor na koju novu Tvoju pošiljku.

PETAR KREML. ZAGREB. Crticu »Djeca« ne mogu uvrstiti radi citata, jer bi se stvar mogla krivo tumačiti. — Inače mi se tvoje kajkavske pjesme prilično sviđaju (sviđanje još ne znači da je stvar kvalitativno dobra), premda je utjecaj Domjanića više nego očit. Ne mogu ipak kazati, da si kopirao. Nešto ulazi, a ostalo za dogodine. Ako želiš možeš me posjetiti u redakciji. Trenkova ul. 1. II. kat. svaki dan, osim nedjelje od 11 sati do 2 sata poslije podne.

ŠARINIĆ JOSIP. KARLOVAC. »Proljetne pjesme« zbog previše istaknute erotske note ne mogu uvrstiti u »Luč«. Inače su prilično zgodne. Dotjerane su i osjećajno efektne. Pokušaj ih poslati na »Hrvatsku Prosvjetu«. Pozdrav.

D. Č. — T. »Moja radost« kao za početnika vrlo dobra. »Jutro« lošije, pa je stoga svršilo u košu. »Masline« još nisu za štampu. Javljaj mi se i dalje. Pozdrav.

FRANC. Opet se javljaš. Lijepo je da su uporan, ali kako stvari stoje, mani se ćorava posla. Ja ne znam zašto persifliraš samoga sebe:

Grije me sunce mladosti rane
Sja mi Venus milog puberteta. i t. d....

SURADNICIMA, PRIJATELJIMA I PRETPLATNICIMA »LUČI«. Eto smo, hvala Bogu, ovim dvobrojem završili 26. godište naše »Luči« i to ne bez velikih žrtava, jer treba uzeti u obzir, da smo ove godine izdali i zaostale brojeve lanjske godine, koji nisu mogli biti na vrijeme štampani radi tehničkih poteškoća. Kako su se čitači mogli uvjeriti uredništvo je sa svoje strane doprinijelo sve, da list što više unaprijedi, da ga učini ono, što jest — ideološkim listom katoličkog pokreta i katoličkog đaštva zanimajući se za sve kulturne pojave društva u koliko je to prostor lista dopuštao, uvijek svijesno tradicije ovog lista, koji je značio za nas đake sve, a i u razvitku katoličkog pokreta značio je i znači još uvijek vrlo mnogo. Što se tiče izlaženja u narednoj školskoj godini, list će izaći točno početkom mjeseca rujna u dvostrukoj nakladi, te ćemo biti slobodni, da svima našim povjerenicima i prijateljima pošaljemo povećani broj primjeraka, da ih raspačaju odmah na početku školske godine, dok se ljudi još nisu pretplatili na druge listove. Neki su povjerenici već naručili i dvostruki, dapače, i trostruki broj primjeraka.

Držim da će svi poslane primjerke zadržati i pobrinuti se, da budu raspačani. Ali u tom neka pomognu povjerenike sve naše đačke organizacije, to im je dapače dužnost i dio organizacijskog rada, jer će se vrijednost jedne organizacije prosuđivati i prema tome, koliko se komada »Luči« raspačava u njezinom djelokrugu. »Luč« se kao đački list može širiti, jer je bolji i jeftiniji od svih drugih đačkih listova, te stoga s te strane nema prigovora. Velike su se poteškoće širenju lista, priznajem, pravile baš uslijed nestalnog datuma izlaženja, ali i to je već uređeno, tako da mogu napokon javiti svim pretplatnicima zbilja veselu vijest, da će »Luč« početkom naredne školske godine izlaziti redovito svaki mjesec s povećanim brojem stranica u božićnom i uskrsnom broju. Ujedno će biti više prostora ustupljeno đačkoj suradnji, dok će izaći najviše 2 specijalna broja (broj posvećen Italiji i fašizmu te encikliki Rerum novarum). »Luč« će i nadalje ostati đački list. Toliko smo nekoliko riječi o narednoj godini.

*

Kad povjerenici i ostali pretplatnici prime ovaj posljednji ovogodišnji dvobroj, neka ga odmah raspačaju i sakupe pretplatu, u koliko to već nisu učinili, i neka je odmah pošalju u Zagreb, jer zbilja položaj lista nije najbolji s financijske strane, kako sam se uvjerio na vlastite oči. O stanju ovogodišnje, zaostale pretplate, to kažem otvoreno svima, zavisi izlaženje i napredak lista u buduće. Sramota bi bila da list trpi radi nečije indolentnosti. Stoga je krajnje vrijeme, da se računi podmire i tako omogući »Luči« daljnje izlaženje i sve veći razvitak na korist hrvatskog naroda i njegove uzdanice — katoličkog đaštva.

Svima suradnicima, prijateljima i povjerenicima najsrdačnije zahvaljujem na svemu onome, što su učinili za »Luč« kroz ovo godište, a molim ih, da ostanu vjerni »Luči« i nadalje. Svima iskreni pozdrav: Mir Božji! *UREDNIK.*

Kupujte i širite Ligine edicije

Knjigu života, Almanah Luči

i

Euharistija život i duša naša